

TÜRKİYE

Yerleşik cezasızlık kültürü sona ermeli

Hukuki yapıdaki boşluklar varlığını korumakta ve zayıf, gelişmemiş bir sistemin avantajlarından yararlanma sanatını iyi bilenler için kaçış yolları sağlamaya devam etmektedir. Bu kaçış yolları göz ardı edilerek kabul edilmekte ve giderek cezasızlık kültürünün kurumsallaşmasına yol açmaktadır.

BM Yargısız ve Keyfi İnfazlar Özel Raportörü Asma Jahangir'in Türkiye görev ziyareti (19 Şubat-1 Mart 2001) raporu

...geçmişte gözaltı ve cezai soruşturmalar süresince yaygın olarak uygulanan işkencenin hala aynı yoğunlukla uygulanmadığı açıktır. Özel Raportör'ün, Ankara ve Diyarbakır'daki gözaltı merkezleri ile cezaevlerinde görüştüğü tutuklu ve hükümlüler, 1990'lerde gözaltında kaldıkları süre boyunca işkence ve kötü muameleye maruz kaldıklarını ve iddianameleri ile mahkumiyet hükümlerinin işkence ile alınan ifadelerle dayandırıldığını belirttiler. Görüşülen kişilerin hiçbirinin, bu iddialarla ilgili soruşturmalar açıldığına ya da sorumluların yargı önüne çıkarıldığına dair bilgileri yoktu.

BM Terörle Mücadele Sırasında İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesi Özel Raportörü Martin Scheinin'in Türkiye görev ziyareti (16-23 Şubat 2006) raporu

Türkiye'de polis ve jandarma tarafından işlenen insan hakları ihlallerinin mağdurları, yerleşik cezasızlık kültürü ile karşı karşıya kalmaya devam etmektedir. Mağdurların adaleti elde etme şansları, bütün kurumları ve personeli ile devamlı olarak devlet ve devlet görevlilerinin çıkarlarının nihayetinde vatandaşlarınkine nazaran daha fazla korunması gerektiğini düşünen bir adli yargı sisteminde küçük görünmektedir. Sistemin kurumsallaşmış yetersizlikleri, kaynak azlığı, revizyon ve reform ihtiyacı ile daha da artmaktadır. Bağımsızlıktan yoksun ve aşırı yük binmiş bir ceza yargılaması sistemi yanında, Türkiye'de hala, devlet görevlileri tarafından işlenen insan hakları ihlallerini tarafsız ve etkili bir şekilde araştırabilecek bağımsız bir organ bulunmamaktadır.

Bu rapor işkence, kötü muamele ve öldürme gibi ağır insan hakları ihlallerine karşı süren cezasızlık uygulamalarını incelemektedir. Özel olarak bu suçlardan dolayı polis ve jandarmalar hakkındaki soruşturma ve kovuşturma süreci ile soruşturma ve mahkeme boyunca cezasızlık kültürüne katkıda bulunabilecek çeşitli etkenlere işaret edilmiştir. Bu amaçla, Uluslararası Af Örgütü'nün değerlendirdiği bir çok vaka arasından beş tanesi bu raporda ayrıntılı olarak incelenmiştir. Söz konusu vakalar, gerek soruşturma aşamasındaki hatalı işlemlerin, gerekse savcı ve hakimlerin hatalı kararlarının insan hakları ihlalleri faillerinin cezalandırılmalarını sağlamadaki başarısızlığa nasıl katkıda bulunabildiğini göstermektedir. Bu rapor, Türkiye'de şu an mahkemelerde devam etmekte olan ya da halen soruşturma aşamasında olan davalara odaklanmıştır. Aleyhlerine güçlü kanıt olmasına rağmen sorumlularının adalet önüne çıkarılmadığı henüz sonuçlanmış ve kapanmış bir çok başka soruşturma ve dava örneği bulunmasına rağmen, devam eden ya da görülmeyi bekleyen davaların eklenmesi, neticenin ilerde cezasızlık değil, daha çok etkili ve bağımsız bir

soruşturmanın ardından sorumluların adalet önüne çıkarılması temelinde adil bir yargılanma olacağı ümidini vermektedir.¹

Bu rapor, 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından ve 1990'lı yıllar boyunca işlenen kitlesel insan hakları ihlallerine karşı cezasızlık uygulamalarına atıfta bulunulacak olmasına rağmen, geçmişteki 27 yıl boyunca Uluslararası Af Örgütü ile Türkiye'deki ve uluslararası alandaki diğer insan hakları gruplarının belgelediği ihlallerin bütün tarihini değerlendiren büyük bir proje olmayı hedeflememektedir. Merkezinde sistematik kusurlar bulunmasına rağmen, rapor geçmişin ezici cezasızlıklar mirasıyla baş edebilmek için ne tür mekanizmalar kurulması gerektiğine değinmemektedir.

1. Cezasızlık Mirası

12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından yaklaşık bir milyon kişi gözaltına alınmış, binlerce kişi işkence görmüş, bir çok insan gözaltında ölmüş ya da zorla kaybedilmiş, 100.000'den fazla kişi askeri mahkemelerde adil yargılanma ilkelerinin ihlal edildiği davalarla yargılanmış ve ölüm cezasına mahkum edilen 50 kişi idam edilmiştir. 1982 Anayasası'ndaki bir hüküm, 12 Eylül 1980 ile genel seçimlerin yapılmasından sonra, 9 Kasım 1983 tarihleri arasındaki zaman zarfında askeri darbe liderleri, askeri görevliler, kamu görevlileri ve yetkililer tarafından işlenmiş her türlü suçlardan dolayı yapılacak kovuşturmalara karşı dokunulmazlık vermektedir.² Fakat, şimdiye kadar Türkiye'de hiçbir hükümet ya da devlet organı bu mirasa yönelik somut bir adım atmamıştır. Türkiye, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'ne (ECHR) 1954 yılında taraf olmuştur.³

Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi'nin (CPT) 11 Ocak 2007'de yayınlanan ve 1990 ile 1996 yılları arasında Türkiye'deki gözaltı yerlerine yaptığı ziyaretleri belgeleyen raporu da cezasızlık mirasını ürpertici bir şekilde hatırlatmaktadır.⁴ Son dönemlere kadar, ülkenin genelinde polis ve jandarma gözaltılarında sistematik olarak işkence uygulamasına devam edilmiştir. Türkiye'nin ağırlıklı olarak Kürt nüfuslu Güneydoğu ve Doğu bölgelerinde 1990'lı yıllarda gerçekleştirilen kitlesel insan hakları ihlalleri, devlet yetkililerinin çözmek için herhangi bir çaba sarf etmediği faili meçhul zorla kaybettirmeler ve öldürmeler ile yaklaşık bir milyon köylünün,⁵ silahlı Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile süren çatışmalar boyunca güvenlik güçleri tarafından boşaltılan ve yok edilen köylerden zorla tahliye edilmesi şekline bürünmüştür. Bu dönem boyunca PKK ve diğer silahlı muhalif gruplar da, bir kısmı Uluslararası Af Örgütü tarafından belgelenen insan hakları ihlalleri işlemişlerdir.

¹ Bu rapora ilişkin araştırma, Uluslararası Af Örgütü tarafından Türkiye'deki avukatlar ve insan hakları alanında çalışan sivil toplum örgütleri ile yapılan toplantılar, mahkeme dosyaları üzerindeki bir inceleme, Türk yetkililerinin vakalar hakkında hükümetler arası kuruluşlara verdiği ve yayınlanmış beyanatlar, cezasızlık konusunda yapılmış araştırmaların taranması, ve ilgili yasal düzenlemelerin değerlendirilmesi sonucu toplanan bilgilere dayanmaktadır.

² Türkiye'de bir sivil toplum kuruluşu olan 78liler Derneği, 12 Eylül 1980 darbesinin ardından gerçekleştirilen kitlesel insan hakları ihlallerine karşı cezasızlık kültürünün yok edilmesi amacıyla, 1982 Anayasası'nın bu dokunulmazlığı veren geçici 15. maddesinin kaldırılması için kampanya başlatmıştır. Uluslararası Af Örgütü kitlesel insan hakları ihlalleri işledikleri iddia edilen kamu görevlilerine dokunulmazlık veren bütün yasalara karşı çıkmaktadır.

³ Türkiye Ağustos 1988'de BM İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşme'yi onaylamıştır.

⁴ Bkz. CPT'nin Türkiye ile ilgili yayınlanmış bütün raporlarını da içeren internet sayfası: <http://www.cpt.coe.int/en/states/tur.htm>

⁵ Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yerinden edilme üzerine yapılan ve 6 Aralık 2006 tarihinde yayınlanan projenin araştırma bulgularına göre, Türkiye'de yerinden edilen kişi sayısı 953,680 ile 1,201,200 arasındadır.

Cezasızlık mirası, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarının çoğunda gayet açık teslim edilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne ilk bireysel başvuru, 1987 yılında Türkiye vatandaşlarına bireysel başvuru hakkı verilmesinin ardından 1993 yılında yapılmıştır. Etkili soruşturma hakkı da dahil olmak üzere yaşama hakkı, işkence ve kötü muameleden özgür olma, adil yargılanma, özgürlük ve güvenlik hakları, ifade özgürlüğü, etkili bir hukuki yola başvurma hakkı ile özel mülkiyetin korunması gibi konularda Mahkeme defalarca Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümlerini ihlal ettiğine karar vermiştir.⁶ Mahkemeye her sene çok fazla sayıda başvuru yapılmaktadır ve gittikçe artan bir şekilde Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümlerini ihlal ettiği yönünde kararlar çıkmaktadır.

2001 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, Diyarbakır iline bağlı Kulp ilçesinin Alaca köyündeki 11 köylünün 1993 yılı Ekim ayında zorla kaybedilmesi kapsamında Türkiye'nin 2, 3, 5.1 ve 13. maddeleri ihlal ettiğine karar vermesi gibi davalar (bkz. *Akdeniz ve diğerleri v Türkiye*),⁷ daha fazla soruşturma ve bunu takiben dava açılacağı yönünde bir iyimserlik havası yarattı. Kasım 2004'de Alaca köyü yakınlarındaki Kepre mezrasında gömülmüş insan kalıntıları bulundu. 13 Şubat 2006'da Adli Tıp Kurumu, kalıntıların kayıp 11 köylüye ait olduğunu doğrulayan DNA testi sonuçlarını açıkladı. Bu kişiler, bir daha görülmemek üzere kaybolmalarının ardından Bolu Komando Tugayı tarafından günlerce gözaltında tutuldukları bölgede gömülü bulunmuşlardı. Savcı tarafından bir soruşturma başlatıldı ve halen devam etmektedir. Buna benzer vakalardan birisi de, 28 Mayıs 1994'de Diyarbakır ilinin Lice ilçesine bağlı olan boşaltılmış köylerine geri döndükten sonra köy civarında kaybolan Bahri Budak ve torunu Metin Budak'ın kalıntılarının bulunmasıdır. Kalıntıları, Mayıs 2005 'de kişisel eşyaları ve boş kovanlar ile birlikte bulundu. Adli Tıp Kurumu, kimliklerini doğrulayarak bu kişilerin G-3 ve G-1 saldırı tüfekleri ile, Türkiye'de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin teçhizatını sağlayan en önde gelen firma tarafından üretilen kurşunlarla öldürüldüklerini tespit etti.⁸ Savcı tarafından başlatılan soruşturma halen devam etmektedir. Politik bir irade ile bu iki olaydaki failer bulunabilir ve adalet önüne çıkartılabilirler.

Türkiye'de yakın geçmişte, aslında af gibi işleyen çeşitli yasalar da, ağır insan hakları ihlallerine karşı cezasızlık uygulamasını devam ettirmektedir. Örneğin Aralık 1999'da çıkarılan ve 23 Nisan 1999 tarihinden önce işlenmiş bir çok suçlardan dolayı şartlı salıverilme ve cezaların ertelenmesini sağlayan bir yasa ile, kötü muamele suçlamasıyla yargılanan – ki işkenceden ziyade çoğunlukla bu suçlama kullanılmaktadır – kişiler beş yıl boyunca aynı suç işlememe şartı ile davalarının otomatik olarak askıya alınmasından yararlanmış ve kolayca

⁶ Bkz. "Türkiye'ye karşı açılan 93 davada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına uyulmasının sağlanmasına dair genel önlemler", Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, İnsan Hakları Genel Müdürlüğü tarafından verilen Memorandum, CM/Inf/DH(2006)24 26 Mayıs 2006: "1996 ve 2006 yılları arasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Bakanlar Komitesi, Türkiye'nin, güvenlik güçleri mensupları tarafından gerçekleştirilen gözaltında kaybolma, yasadışı adam öldürme, yasal olmayan gözaltı, işkence ve kötü muamele ile özel mülkiyete zarar verilmesi gibi vakalarda, keza yetkililer tarafından gerçekleştirilen resmi soruşturmanın yetersizliği konusunda, AİHS'in 2., 3., 5., 6., 8. maddelerini ve 1 Numaralı Ek Protokol'ün 1. maddesini ihlal ettiğini tespit eden 93 hüküm ve karar vermiştir. Tüm bu vakalar, ihlallerin yeterli bir biçimde telafi edilebilmesi için etkili ülke içi yolların eksikliğine de (13. madde ihlalleri) işaret etmektedir. Bu vakaların çoğunda vurgulanan sorunlar 1990'larda terörle mücadelenin arka planında gerçekleşen olaylarla bağlantılıdır. Bu bağlamda, "ülkenin güneydoğusunda terörle mücadelenin gerekliliğine ve bu mücadelede devletin karşılaştığı bütün zorunluluklara rağmen, kullanılan araçların Türkiye'nin Sözleşme altındaki yükümlülüklerine, özellikle Mahkeme'nin ve Bakanlar Komitesi'nin kararlarına uyması gerektiği" defalarca belirtilmiştir." (IntRes DH(99)434).

⁷ Akdeniz ve Diğerleri v. Türkiye (başvuru numarası 23954/94), 31 Mayıs 2001 tarihli AİHM kararı.

⁸ Özgür Cebe tarafından yapılan, "Dede-torun G-3 ile vurulmuş" haberi, *Radikal* gazetesi, 15 Nisan 2006.

kurtulmuşlardır.⁹ Bu temelde, örneğin polis şefi Süleyman Ulusoy'un İstanbul'da dokuz travestiye karşı dokuz kez "kötü muamele" iddiası ile yargılandığı ve suçlu bulunması durumunda yaklaşık 27 yıl ceza alacağı davalar şartlı olarak askıya alınmıştır.¹⁰

2. "İşkenceye sıfır hoşgörü", ancak kolluk görevlileri tarafından işlenen işkence ve öldürme suçlarına karşı cezasızlık halen devam etmekte

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti 2002 yılında göreve geldiği zaman sürekli olarak, "işkenceye sıfır hoşgörü" politikasına ve insan haklarının korunmasına sıkı bağlılığını açıkça ilan etti. Polis gözaltılarında –daha açık bir şekilde Emniyet Müdürlükleri'nin Terörle Mücadele Şubeleri'nde— işkence ya da kötü muamele olaylarında azalma gibi olumlu işaretler görüldü ve şu an şüphelileri yakalanma, gözaltı ve soruşturma süreleri boyunca kötü muameleye karşı koruyan önlemler eskiye göre daha iyi durumdadır. (Yasalardaki bu gelişmeler ve değişiklikler aşağıda kısaca özetlenmiştir.) Fakat, mevzuatlardaki değişiklikler ve yasal reformlar tek başlarına hiç bir zaman yeterli olmayacaktır. Başka bağlamlardaki işkence ve kötü muamelelerin –yasal olmayan gözaltılar boyunca, gösteriler sırasında ya da ardından gerçekleştirilen toplu gözaltılarda, cezaevlerinde ve hükümlü nakli sırasında– kökünü kazımak daha büyük bir mücadeleyi gerektirmektedir. Ayrıca, Türkiye'de hala, devam eden davalarda işkence altında zorla alındığı iddia edilen ifadelerin dava dosyasındaki ve mahkemedeki delillerin ana parçasını oluşturduğu ve mahkemenin iddiaları görmezlikten gelerek, söz konusu delillerin kabul edilemez olduğuna karar vermeyi reddettiği vakalar bulunmaktadır.¹¹

AKP hükümetinin "işkenceye sıfır hoşgörü" taahhütünün, mutlak işkence ve kötü muamele yasağını ihlal eden görevlilerin cezalandırılmalarında süregelen başarısızlık meselesini hedef alan somut adımlar atılmadığı sürece, samimi ve etkili bir politika olarak görülmesi mümkün değildir.

"İşkenceye sıfır hoşgörü" politikasının yanısıra hükümet, güvenlik güçlerinin gösteriler ve yakalamalar gibi durumlarda aşırı güç kullanmasına karşı olduğuna dair bir taahhütü alenen teyit etmelidir. Aşırı güç kullanımı çok sayıda ölüme yol açmış bir uygulamadır. Öldürme vakalarından dolayı güvenlik güçleri hakkında açılan soruşturma ve kovuşturmalar halen olağanüstü yetersiz kalmaktadır. Mahkemeler, güvenlik güçleri tarafından öldürücü güç kullanımının gereklilik ve orantılılık ilkelerine uyup uymadığını araştırma konusunda fazlasıyla isteksiz görünmektedirler. Terörle Mücadele Yasası'nda öldürücü güç kullanımı konusunda yakın zamanda yapılan değişiklik ise uluslararası standartları doğrudan ihlal etmektedir.¹²

"İşkence ve diğer ağır insan hakları ihlallerine karşı sıfır hoşgörü" ifadesi, sorumluların geniş kapsamlı ve bağımsız bir şekilde yapılan soruşturma ve kovuşturma sonucunda aldıkları cezaların işledikleri suçların ağırlığı ile orantılı olması anlamına

⁹ 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun (22 Aralık 1999 tarih ve 4610 Sayılı Kanun).

¹⁰ "Hortum'un da suçu affedildi", *Radikal* gazetesi, 18 Şubat 2003.

¹¹ Uluslararası Af Örgütü bu konudaki kaygılarını Eylül 2006'da yayınlanan, Türkiye: Geciktirilen ve Esirgenen Adalet: Anti-terör yasalarıyla yargılananların davalarının ısrarla sürüncemede bırakılması ve adil olmaması başlıklı bir raporda (AI Index: EUR 44/013/2006) belgelemiştir.

¹² Bkz: Türkiye: Terörle Mücadele Yasası'na İlişkin Geniş Kapsamlı, Keyfi ve Kısıtlayıcı Değişiklik Tasarısı Konusunda Briefing (AI Index: EUR 44/009/2006).

gelmelidir. Ve yakın geçmişe kadar Türkiye'nin insan hakları sicillini bozan işkence, diğer kötü muamele, öldürme ve zorla kaybetme olaylarını, ancak tam olarak uygulanan bir "işkenceye karşı sıfır hoşgörü" politikası sona erdirebilir.

3. Yasalardaki Gelişmeler ve Gerilemeler

Muhtemel Avrupa Birliği üyeliği için gerekli kriterleri yerine getirme amacıyla, AKP hükümeti ve önceki hükümet yasal reformlar konusunda iddialı bir program belirlemişti. İnsan haklarının güçlü bir şekilde koruma altına alınması ile ilgili reformlar, çoğunlukla "Uyum Yasaları" olarak bilinen ve farklı alanlardaki yasalarda değişiklikler içeren kapsamlı reform paketleri şeklinde yapıldı. Bunlara ek olarak, 1 Haziran 2005 tarihinde yeni bir Türk Ceza Kanunu (5237 sayılı kanun) ile Ceza Muhakemesi Kanunu (5271 sayılı kanun) yürürlüğe girdi.

Tüm bu sürecin kazanımları arasında, gözaltında tutulan kişilere daha fazla koruma sağlayan ve tümü Ceza Muhakemesi Kanunu ile Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin kapsamı içinde olan tedbirler de bulunmaktadır.¹³ Söz konusu tedbirler şunları içermektedir: gözaltı süresinin önemli ölçüde kısaltılması; derhal bir savunma vekili ile görüşme ve hukuki yardım alma hakkı; polislin gözaltına alınan kişilere haklarını bildirmesi ve gözaltına alınan kişilerin yakınlarının hemen bilgilendirilmesi şartı; güvenlik güçleri mensuplarının mevcut olmadığı bir ortamda tıbbi muayene hakkı; sağlık raporlarının hazırlanması ile gözaltındaki kişinin nezarethanedden ayrılması ya da gözaltı süresinin uzatılması halinde raporun mühürlü bir zarfla savcıya gönderilmesi gerekliliği; gözaltındaki kişiyi tıbbi muayene için doktora götüren güvenlik görevlisinin sorgulamayı yapan görevli ile aynı olmaması şartı; savunma vekili olmaksızın güvenlik görevlisi tarafından alınan ifadelerin, hakim veya mahkeme huzurunda tekrar edilmemiş ise kabul edilemez olması.

Bu tedbirlerin bir kısmının polis gözaltısında kayıtlı olarak tutulan kişilere karşı işlenen hak ihlallerinin azalmasına katkıda bulunduğu kuşkusuzdur. Kuramsal olarak gözaltı kayıtları ve gözaltı yerleri cumhuriyet savcıları tarafından izlenmektedir.¹⁴ Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları, bağımsız organlar tarafından habersiz ziyaret mekanizmalarının kurulmasının önemini ısrarla vurgulamayı sürdürmektedir.¹⁵

Yeni Türk Ceza Kanunu, ağırlaştırılmış işkence suçu da dahil olmak üzere, işkence ve kötü muamele suçlarını tanımlayan hükümleri 94. ve 95. madde olarak, keza eziyet suçunu da 96. madde olarak yeniden düzenlemiştir. Bu suçlar için öngörülen en yüksek cezalar önemli ölçüde artırılmış ve polis görevlileri gibi devlet memurları tarafından işlenen işkence suçu için daha önce olmayan üç yıllık bir ceza alt sınırı uygulaması getirilmiştir (eskiden kötü muamele suçu için sadece üç aylık bir alt sınır bulunmaktaydı). İşkence sonucu ölüme neden olmak artık ağırlaştırılmış hapis cezası anlamına gelmektedir.

Adalet Bakanlığı tarafından savcı ve hakimlere gönderilen bir dizi genelgede, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarının işaret ettiği yetersizlikler hatırlatılıp, ulusal ve uluslararası hukukun gerekliliklerine işaret edilerek, işkence ve kötü muameleyi yok etmenin

¹³ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği (1 Haziran 2005 tarihli resmi gazetede yayınlamıştır).

¹⁴ Savcıların "çoğunlukla gözaltı kayıtlarının incelenmesi ve bina içinde kısa bir şekilde görülmesi ile sınırlı" kalan seyrek ziyaretlerini kaydeden Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT), "Gözaltı ve tutukluluk merkezlerinin daha sağlıklı bir biçimde derhal kontrol edilmesi gereklidir" demiştir. Bkz. CPT'nin Mart 2004'deki ziyaretine ilişkin hazırladığı 8 Aralık 2005 tarihli raporu (CPT/Inf (2005) 18), Paragraf 21.

¹⁵ Eğer Türkiye, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele yada Cezaya Karşı Sözleşme Seçmeli Protokolü'nü onaylarsa, bu uygulamanın yakın gelecekte gerçekleşmesi beklenebilecektir: bkz. Madde 1. Türkiye Ek Protokolü 2005 yılı Eylül ayında imzalandı.

önemi vurgulanmaktadır. Bu genelgelerde özellikle, cezai soruşturmanın hızlı ve etkili bir şekilde yapılması ve kovuşturamama kararlarının, bulgulara ilişkin gerekli soruşturma yapılmadan alınmaması gerektiği; otopsi raporları ve diğer adli tıp raporları arasındaki tutarsızlıkların değerlendirilmesi gerekliliği; işkence ve kötü muamele ile ilgili soruşturmanın güvenlik güçleri tarafından değil, cumhuriyet başsavcısı ya da onun atadığı bir kişi tarafından yapılması gerekliliği vurgulanmıştır.

Devlet memurlarının işkence ya da kötü muamele suçları ile ilgili soruşturulması ya da kovuşturulması için cumhuriyet savcısının idari izin alma gerekliliği, Haziran 2003'de Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a bu konuda yeni bir düzenleme getiren uyum paketi (4778 sayılı kanun) ile kaldırılmıştır. Yeni Türk Ceza Kanunu (madde 160 ve 161), cumhuriyet savcılarında, valiler ve hakimler dışındaki her hangi bir kişiye karşı doğrudan soruşturma başlatma yetkisi vermektedir (Madde 161/5). Fakat, Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un işkence ve kötü muamele dışındaki ihlaller hakkında da uygulanabilirliği konusunda hala bir karışıklık hakimdir.

Uzun süren davalara karşı da mücadele edilmiştir. 2003 yılında yapılan bir değişiklikle, işkence ve kötü muamele yaptığı iddia edilen kişilerin duruşmalarına 30 günden fazla ara verilmemesi öngörülmekteydi. Fakat, bu düzenleme, bazı mahkemeler tarafından uygulanmasının zor olduğu gerekçesiyle 2005 yılında yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Kanunu'nun dışında bırakılmıştır.

Geçmişte, işkence faili olduğu iddia edilen kişilerin davalarının çoğu zamanaşımına girmiş ve bu nedenle düşürülmüştür. Zamanaşımından yararlanmak için kasıtlı bir şekilde çaba gösterilmesi, sanıklar ve avukatları tarafından sık sık kullanılan bir taktiktir (aşağıda Birtan Altınbaş davası bu durumu örneklemektedir). Davaların tamamlanması için zaman sınırlaması, söz konusu suça karşılık verilebilecek en yüksek ceza süresi esas alınarak hesaplanmaktadır. Yeni Türk Ceza Kanunu, işkence suçu için zamanaşımı süresini 15 yıla, ağırlaştırılmış işkence suçu için 20 ve bu işkencenin ölümle sonuçlandığı durumlarda ise 30 yıla çıkarmıştır (bkz. 1. Kitap, madde 95/2 ve 95/4). Uluslararası Af Örgütü, işkence suçu için zamanaşımının tamamen kaldırılması gerektiğini düşünmektedir.

Birkaç yıl önce tasavvur bile edilemeyen bu adımların öneminin büyüklüğü teslim edilmelidir.

Öte yandan, insan haklarının korunmasının güçlendirilmesi sürecinde zaten çok az bir ilerlemenin sağlandığı yasalarda ve diğer alanlarda bir takım geri adımlar da atılmıştır. İstanbul Protokolü (BM İşkence ya da Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele ya da Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelenmesi İlkeleri) hükümlerinin uygulanması yönünde çok az ilerleme sağlanabilmiştir. Bu protokolde temel bir hak olarak belirtilmesine rağmen bağımsız tıbbi muayene ve bağımsız muayene raporlarının mahkemelerce kabul edilmesinin Türk hukuk sistemi tarafından hala kabul edilmediğini görmek umut kırıcıdır. Örneğin, işkenceye uğradığı iddiasında bulunan kişilere tıbbi muayene yapmakla yetkilendirilen sağlık kurumlarının hepsi, resmi olarak hükümete bağlı kurumlardır. Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) ve Adli Tıp Uzmanları Derneği (ATUD) alternatif raporlar hazırlamak için çeşitli yöntemler geliştirdikleri halde, bu raporlar mahkemeler tarafından nadiren kabul edilmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu, savcının gözetim ve denetiminde bir adli kolluk birimi oluşturulmasını öngörmesine ve kuramsal olarak daha kapsamlı ve etkili soruşturma yürütmekle yetkili kılınmasına rağmen, bu alanda alınan ilerlemenin çok sınırlı olduğu bildirilmektedir. İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı tarafından adli kolluk kurumunun durumuna ilişkin çıkartılan genelgeler, Emniyet Müdürlüğü içinde yer alan fakat savcının

yetkisi altında çalışan böyle bir birimin konumunun belirlenmesindeki güçlükleri göstermektedir.¹⁶

Haziran 2006'da Terörle Mücadele Yasası'nda (3713 sayılı Kanun) çeşitli değişiklikler yapılmıştır.¹⁷ Bu değişikliklerin bir kısmı, işkenceye karşı alınan tedbirler yönündeki kazanımların geriye alınması anlamına gelmektedir. Değiştirilen kanun artık, gözaltına alınan bir kişinin gözaltına alındığı andan itibaren savunma vekili ile görüşme hakkının savcının talebi ve hakimin kararı ile 24 saate kadar ertelenebilmesine olanak tanımaktadır (madde 10/b). Bu maddenin yürürlüğe girişinden bu yana Uluslararası Af Örgütü, terör suçu işlediği iddiasıyla gözaltına alınan şüphelilerin ilk 24 saat içinde savunma vekiline erişimlerinin rutin bir şekilde reddedildiğini gözlemlemiştir. Korkulduğu gibi, istisna kural haline gelmiştir. Derhal bir savunma vekili ile görüşme hakkı Türkiye'deki reform sürecinin başlıca kazanımlarından biri olmuştur ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda da yer almıştır (madde 149). Böyle bir düzenleme ile tecrit gözaltına etkili bir şekilde son verildiği gerçeği, polis gözaltısında işkence ve kötü muamele iddialarının çok yaygın olduğu ve terör suçu işlemekle suçlanan kişilerin ne dereceye kadar adil yargılandığı konusunda şüphelerin bulunduğu bir ülkede özel bir önem taşımaktadır. Uluslararası Af Örgütü, terör suçu işlediği şüphesiyle gözaltına alınan kişilerin derhal bir savunma vekili ile görüşme hakkının sınırlandırılmasının, bu alanda yapılan ilerlemeyi tersine çevirebileceğinden büyük bir endişe duymaktadır ve Türk hükümetini, açıkça beyan edilen "işkenceye sıfır hoşgörü" politikasından taviz vermek anlamına gelen bu maddeyi geri çekmeye çağırmaktadır.

Uluslararası Af Örgütü, silahlı bir çatışmanın olmadığı ya da silahlı bir çatışmanın yaşandığına dair kanıtların güvenilirliği konusunda şüphelerin olduğu durumlarda güvenlik güçlerinin öldürücü nitelikte ateş açmalarının soruşturulmasında bir gelişmenin olmamasından da kaygı duymaktadır. Bu alanda, daha iyi tedbirlerin alınması ya da daha etkili soruşturma yapılması açısından çok az ilerleme sağlanmıştır. Hatta bu konuda çok ciddi bir geri dönüş de yapılmıştır: Değiştirilen Terörle Mücadele Kanunu'ndaki bir madde (değişik ek madde 2), terör örgütlerine karşı yapılacak operasyonlarda "teslim ol" emrine itaat edilmemesi veya silah kullanmaya teşebbüs edilmesi halinde kolluk görevlileri, tehlikeyi etkisiz kılacak ölçü ve orantıda, doğrudan ve duraksamadan hedefe karşı silah kullanmaya yetkilidirler" demektedir. Uluslararası Af Örgütü, söz konusu maddenin bu kanuna ilave edilmesinin, daha önce Terörle Mücadele Kanunu'nda yer alan ve 1999 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından anayasaya aykırı bulunduğu için iptal edilen bir maddenin çok az bir değişiklik yapılarak geri getirilmesi anlamına geldiğini belirtmektedir.¹⁸ Anayasa Mahkemesi verdiği kararda, güvenlik güçleri tarafından böyle bir hakkın kullanılmasının yaşam hakkına bir tehdit oluşturduğu görüşünü belirtmiştir. Uluslararası Af Örgütü, bu hükmün mevcut formülasyonunun, uluslararası standartlardaki, güç kullanımının kesinlikle gerekli durumlarda ve hedefle orantılı bir şekilde olması ile öldürücü nitelikte güç kullanımının "sadece hayat kurtarmak için kaçınılmaz olması halinde" hoşgörülebileceği açık şartını sarıh bir şekilde yerine getirmemesinden ciddi anlamda kaygı duymaktadır.¹⁹

Uluslararası Af Örgütü, böyle bir düzenlemenin yeniden yürürlüğe konmasının Türkiye'de güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen ve resmi olarak genellikle şüpheli kişinin duruhtarına ya da teslim ol çağrısına uymamasından dolayı meydana geldiği belirtilen

¹⁶ Bkz. Genelgeler: İçişleri Bakanlığı, 2005/115 Genelgesi, ve Adalet Bakanlığı 98 sayılı Genelge.

¹⁷ Yapılan değişiklikler "Terörle Mücadele Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu" ile yürürlüğe girmiştir, (5532 sayılı Kanun, 18 Temmuz 2006 tarihli *Resmî Gazete*'de yayınlanmıştır).

¹⁸ Bkz. Anayasa Mahkemesi: 1996/68E; 1999/1K.

¹⁹ Bkz. İlke 9 da dahil olmak üzere, BM Kolluk Kuvvetlerinin Kuvvet ve Ateşli Silah Kullanımına Dair Temel İlkeleri. Bkz ayrıca BM Kolluk Kuvvetlerinin Davranış Kuralları.

öldürme olaylarına karşı cezasızlık mirasına katkıda bulunacağı konusunda kaygı duymaktadır. Uluslararası Af Örgütü, 2005 yılında güvenlik güçleri tarafından yaklaşık 50 öldürme olayı gerçekleştiğini ve bu olayların çoğunun aşırı güç kullanımı ya da yargısız infaz sonucu gerçekleşmiş olduğunu bildirmiştir. Uluslararası Af Örgütü, “tehlikeyi etkisiz kılmak” için “duraksamadan” silah kullanılmasını onaylayan bir düzenlemenin, güvenlik güçleri tarafından ateş açma olaylarına karşı kapsamlı ve tarafsız bir soruşturma yürütme konusundaki mevcut isteksizliği daha da arttıracığı konusunda kaygılıdır. Hatalı soruşturmanın sorunlarını örnekleyen bir vaka bu raporda incelenmektedir (bkz. aşağıda Ahmet ve Uğur Kaymaz’ın öldürülmesi).

4. İşkence ve Kötü Muamele Suçları hakkındaki Soruşturmalar, Kovuşturmalar ve Mahkumiyetlere İlişkin Çelişkili İstatistikler

Uluslararası Af Örgütü, Türkiye’de cezasızlık uygulamasının güvenilir ve tutarlı bir istatistiksel resminin hala çıkarılmamış olması ile Türkiye’deki farklı makamlar tarafından sağlanan işkence ve kötü muamele suçlarına ilişkin soruşturma, kovuşturma ve mahkumiyet oranları hakkındaki rakamların birbiriyle çelişmesi konusunda kaygı duymaktadır. Ayrıca, öldürücü nitelikte ve aşırı güç kullanılmasından sorumlu polis ve jandarmalar hakkındaki soruşturma, kovuşturma ve mahkumiyete dair herhangi bir rakam da verilmemiştir.

CPT, işkence ve kötü muamele suçları için yapılan kovuşturmalar hakkında Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanarak İçişleri Bakanlığı’na sunulan ve Türk Hükümeti’nin, CPT’nin Eylül 2003’de yaptığı ziyaret sonucunda hazırladığı rapora verdiği cevapta da yer alan istatistiklerin güvenilirliğinden kuşku duyduğunu belirtmiştir. İşkenceyi yok etmek amacıyla alınan yasal önlemlerin olumlu yönde geliştiğini belirten, ancak “yasa koyucu tarafından işkence ve kötü muameleye karşı sert bir tavır takınmak yönündeki bu açık niyetin, adli yargı ve iç disiplin mekanizmaları tarafından uygulanıp uygulanmadığını” araştıran CPT, istatistiklerin doğruluğunu sorgulamış ve atıfta bulunulan rakamların çok düşük olduğunu tesbit etmiştir.²⁰

Türk hükümetinin CPT’nin Mart 2004 Türkiye ziyareti sonucunda hazırladığı rapora karşı sunduğu cevapta, yine Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan, az sayıda fakat tamamen farklı istatistikler yer almıştır: aynı şekilde ceza davalarında kovuşturma ve yargılama oranı oldukça düşüktür ve disiplin tedbirlerinin neredeyse hiç alınmadığı

²⁰ İstatistikler, CPT’nin 7-15 Eylül 2003 tarihleri arasındaki Türkiye ziyareti sonucu hazırladığı rapora Türk hükümetinin verdiği cevapta sunulmuştur: 1 Ocak 1995 ve 31 Mart 2004 tarihleri arasında işlenen suçlar ile ilgili olarak Türk Ceza Kanunu’nun 243. ve 245. maddeleri uyarınca hakkında adli kovuşturma başlatılan ve disiplin önlemleri alınan personele ilişkin rakamlar için bkz. CPT/Inf(2004)17, paragraf 41 ve Ek 3. CPT, Mart 2004 ziyareti sonucu hazırladığı raporda şunları belirtmiştir: “...CPT, sunulan istatistiklerin doğru olup olmadığını merak etmektedir. Örneğin, 2003 yılında, 32 kolluk görevlisinin işkence suçu (Ceza Kanunu madde 243) ile yargılandığı; fakat, İzmir Cumhuriyet Başsavcısı tarafından Mart 2004 ziyaretini gerçekleştiren delegasyona sunulan istatistiklere göre sadece İzmir’de 18 kolluk görevlisi hakkında işkence suçundan kovuşturma başlatıldığı belirtilmektedir. Hangi istatistiğin incelendiğine bakılmaksızın, Ceza Kanunu’nun 243. ve 245. maddeleri uyarınca kovuşturma başlatılmasının seyrek bir uygulama olduğu görülebilmektedir. Aynı şekilde, Türk yetkililerin Eylül 2003 ziyareti sonucu hazırlanan rapora cevabında sunulan istatistikler, Ceza Kanunu’nun 243. ve 245. maddeleri uyarınca hakkında kovuşturma başlatılmış kolluk görevlilerine karşı çok seyrek olarak idari yaptırım uygulandığını göstermektedir.” CPT/Inf(2005)18, paragraf 22, s. 17.

görülmektedir.²¹ Bu figürler Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nde bulunan istatistiklerden oldukça farklı bir tablo sunmaktadır.²²

Ayrıca, Türk makamları tarafından, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne sunulan ve Haziran 2006'da yapılan bir toplantıda yayınlanan bir memoranduma ek olarak tamamen yeniden hazırlanan istatistiklerin, yine Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün internet sitesindekilerden çok daha ayrıntılı fakat daha farklı bir resim sunduğu görülmektedir.²³ Memorandum'da yeniden hazırlanan tablolarda belirtilen rakamların, aynı yıllara ilişkin Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nde kaydı tutulan istatistiklere göre genel olarak yüzde 15 ile yüzde 30 arası daha düşük olduğu görülmektedir. Uluslararası Af Örgütü, yasaların etkili işlediğinin açık bir resmine ulaşabilmek için Türk yetkililerini merkezileştirilmiş, etkin, güncel ve toplu olmayan veriler toplamaya çağırmaktadır.

Avrupa Konseyi Memorandumu'nda sunulan ceza istatistiklerine göre, hüküm giyen bu sanıkların çok azı işkence suçundan dolayı hapis cezası almaktadırlar. Aşağıda sunulan 2005 yılı rakamları, yeni Ceza Kanunu'nun 94. ve 95. maddelerinde tanımlanan işkence suçunu göstermektedir (eski Ceza Kanunu'nun 243. ve 245. maddelerinden daha fazladır). Memorandum'da sunulan tablolara göre, mahkumiyet ve beraat oranları ile 2003-2005 yılları arasında hapis cezası verilen sanık sayıları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

	2003		2004		2005
	Madde 243	Madde 245	Madde 243	Madde 245	Madde 94 ve 95
Beraat	408	967	421	1210	362
Diğer Kararlar *	63	170	373	326	511
Mahkumiyet: Hapis	36	89	27	72	28
Mahkumiyet: Para cezası	12	122	9	76	20
Mahkumiyet: Hapis ve para cezası	2	20	0	16	0
Mahkumiyet: Diğer Yaptırımlar	440	141	42	220	57
Toplam mahkumiyet	490	372	78	384	105

Tablo için açıklama: * "Diğer kararlar" davanın ertelenmesi, davanın düşmesi, zamanaşımı, mahkemenin yetkisizlik kararı ya da görevsizlik kararlarını içermektedir. + "Mahkumiyet: Diğer yaptırımlar", mahkemelere görevden geçici bir süreyle uzaklaştırma, meslekten men etme gibi yaptırımları uygulayabilme yetkisi veren eski yasalara atıfta bulunmaktadır. "Diğer kararlar" ve "Mahkumiyet: Diğer yaptırımlar", genel açıklanmayan kategorilerdir ve her iki durumda daha ayrıntılı bilgi sunmak mümkün ve faydalı olabilirdi.

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Müdürlüğü Sekreteryası da Memorandum'unda, güvenlik güçlerinin orantısız güç kullanması sonucunda meydana gelen öldürme olaylarına

²¹ Bkz. CPT/Inf(2005)19, Ek 3 ve 4.

²² Bkz. Suçlara ilişkin hazırlanan istatistiklere dayanan "adli istatistikler" tabloları, kovuşturma sayısına ilişkin tablolar ve, ayrı olarak yıllara göre eski Ceza Kanunu'nun her bir maddesine göre verilen kararlardan madde 243 ve 245 ile ilgili olanlar, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü internet sitesi, <http://www.adli-sicil.gov.tr/>

²³ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 966 DH Toplantısı, 6-7 Haziran 2006, "Türkiye'de Güvenlik Güçlerinin Fiilleri: Kaydedilen İlerleme ve kalmış konular: Türkiye'ye karşı açılan 93 davada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına uyulmasının sağlanması için genel tedbirler (Geçici kararların takibi DH(99)434, ResDH(2002)98 ve Haziran 2005 tarihli ResDH(2005)43'ün kabul edilmesinden beri kaydedilen ilerleme ve önemli konular): İnsan Hakları Genel Müdürlüğü Memorandumu". Memorandum'un tümü için, bkz <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1085521>

karşı açılan soruşturma, mahkumiyet ve beraat kararlarının sayısı ile ilgili Türkiye’den bilgi istemiştir.

Bir sivil toplum kuruluşu olan İnsan Hakları Derneği (İHD), işkence ve kötü muamele suçlarına ilişkin açılan soruşturmaları ve davaları takip etmek amacıyla bir proje başlatmıştır. İHD’nin, soruşturmaların ve davaların sonuçları ile ilgili kendi araştırması – sınırlı olmak zorunda kalsa da– özellikle davaların yürütülmesi hakkında yine de anlamlıdır.²⁴

Hak ihlali iddialarına karşı açılan idari soruşturmalardan sonra alınan disiplin önlemlerine ilişkin mevcut istatistikler, yaptırımların (kategorilere ayrılarak: uyarı, kınama, aylık kesme, kısa süreli kıdem durdurma, uzun süreli kıdem durdurma, meslekten çıkarma, devlet memurluğundan çıkarma)²⁵ çok az uygulandığını göstermektedir.²⁶ İstanbul Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlar Şube Müdürü Adil Serdar Saçan’ın Eylül 2003’de “işkenceyi görmezden gelmek” suçundan polislik mesleğinden çıkarılması, bir daha tekrarlanmayan istisnai bir adım olarak kalmıştır.²⁷

5. Cezasızlığa Katkıda Bulunan Etkenler

Bu bölüm, Türkiye’deki insan hakları ihlallerine dair cezasızlık ortamına katkıda bulunan etkenlerin bir kısmını incelemektedir. Bu etkenlerle ilgili örnekler, raporda ayrıntılı olarak incelenmiş beş vakaya dayanılarak oluşturulmuştur.

- **Mağdurların ve şahitlerin tehdit ve taciz edilmesi ile “karşı-suçlamalar”**

Mağdurlar şikayet etmekten çok korkutulmuş olabilmekte ve eğer şikayet ederlerse adalet sisteminin kendilerini korumayacağından korkabilmektedirler. Avukatlar bir çok kez Uluslararası Af Örgütü’ne, polis baskısı altında oldukları iddiasıyla bazı müvekkillerinin şikayetlerini geri aldıklarını ve şahitlerden bazılarının, tanık koruma mekanizmalarının olmadığını bildikleri için mahkemede tanıklık yapmayı reddettiklerini bildirmişlerdir.

Güvenlik güçleri tarafından insan hakları ihlaline maruz kaldıklarını iddia eden kişiler aleyhine farklı şekillerde karşı suçlamalar getirilebilmektedir. Bu konuda, polise karşı kötü muamele iddiası ile dava açmış kişilere, polise mukavemet suçlamaları, veya terör suçu işledikleri iddiasıyla öldürülen ya da işkence mağduru olan kişilerin aile bireylerine karşı uydurma soruşturmalar açılması örnek olarak gösterilebilir. Bunun bir kovuşturma ile sonuçlanmadığı yerlerde, yine de ailenin itibarını zedelemeye yönelik etkide bulunduğu görülmektedir. Böylesi soruşturmalar büyük ihtimalle mağduru ve yakın çevresini suçlu gibi

²⁴ İHD, 2004 ve 2005 yılları boyunca 52 işkence ve kötü muamele davası ile 59 işkence ve kötü muamele iddiasına ilişkin başlatılan soruşturmaları izlemek için bir proje yapmaktadır. Kararın alt bir mahkemede verildiği ve temyiz bekleme aşamasında olduğu 13 davanın sonuçları şöyledir: dokuz dava beraatla; ikisi ceza ile ve diğer ikisi de tecil edilmiş mahkumiyet kararı ile sonuçlanmıştır. Biten iki davadan (Yargıtay tarafından) biri beraatla ve diğeri de zaman aşımına girdiği gerekçesiyle düşürülerek cezasızlıkla sonuçlanmıştır. Diğer 37 dava (12’si işkenceden ve 25’i kötü muameleden) İHD projesinin bitimine kadar sonuçlanmayarak devam etmiştir.

İHD tarafından izlenen 59 işkence ve kötü muamele soruşturmasından 32’si savcı tarafından takipsizlik kararı verilmesiyle sonuçlanmış, iki davada mahkeme görevsizlik, ve bir davada da yer itibarıyla yetkisizlik kararı vermiştir. Proje bittiğinde 24 soruşturma henüz devam etmekteydi. Dolayısıyla, İHD’nin de belirttiği gibi, davaların yüzde 59’u savcının yasal bir kovuşturmaya gerek olmadığı kararı ile sonuçlanmıştır. Bkz. Meryem Erdal, *Soruşturma ve Dava Örnekleriyle İşkencenin Cezasızlığı Sorunu*, (Ankara: İHD, 2006), İHD’nin 2003-2005 “İşkenceye Sessiz Kalma” kampanyası kapsamında yayınlanmıştır. . Bu ve bundan önceki bir çalışma, Meryem Erdal, *İşkence ve Cezasızlık*, (Ankara: Türkiye İnsan Hakları Vakfı, 2005) Türkiye’de cezasızlık sorunu ile ilgili hazırlanmış en ayrıntılı çalışmalardır.

²⁵ Disiplin yaptırımları, Emniyet Örgütü Disiplin Tüzüğü’nde belirtilmiştir (1979 tarihli 16618 sayılı Resmi Gazete).

²⁶ Konuyla ilgili mevcut istatistikler, CPT’nin 7-15 Eylül 2003 ve 16-29 Mart 2004 ziyaretleri ardından hazırladığı raporlara cevaben Türk hükümeti tarafından CPT’ye sunulan istatistiklerdir, her iki raporda da Ek 3’te yer almaktadır.

²⁷ ‘İşkence ihracı’, *Radikal* gazetesi, 22 Eylül 2003. Adil Serdar Saçan’ın meslekten ihraç edilmesi kararının arkasındaki nedenler hala tartışılmaktadır, ve bildirildiğine göre, kararın İçişleri Bakanlığı tarafından henüz kendisine açılan adli soruşturma sonuçlanmadan alınması dikkat çekicidir.

göstermeyi amaçlamakta ve böylelikle mahkemeleri, insan hakları ihlalleri ile ilgili davalarda güvenlik güçleri mensuplarına karşı daha ılımlı olmaları yönünde etkilemeye çalışan bir girişim olabilmektedir. Ahmet Kaymaz'ın eşi ve erkek kardeşinine karşı PKK üyesi olduğu iddiasıyla açılan ve bir sonuca varmayan soruşturma vakası, bu durumun açık bir örneğidir (bkz. aşağıda 2. Vaka).

- ***İşkence ya da diğer kötü muamelenin tıbbi deliller ile belgelenmesinin ihmali***

Bilgi eksikliği, yetersizlik ya da şüphelilere eşlik eden güvenlik görevlilerinin herhangi bir muayeneye gerek olmadığı yönündeki sözlerine itibar etmeye hazır olma gibi nedenlerden dolayı kötü muameleyle ilişkin tıbbi deliller genellikle uygun bir şekilde kaydedilememektedir. Doktor kendi kişisel güvenliği için yanlarında bulunmasını talep etmediği sürece tıbbi muayenelerinin kolluk görevlilerinin mevcut olmadığı bir ortamda yapılması gerektiğine ilişkin şarta rağmen, bu şekilde hazır bulunmanın uygulamada yaygın olduğu bildirilmektedir. CPT –önemle-, “polis gözaltısına alınan bir kişinin, polis yetkilileri tarafından çağrılan bir doktor tarafından yapılan her hangi bir muayeneye ek olarak, talep etmesi halinde kendi istediği bir doktor tarafından muayene edilme hakkını” garanti altına alan yasal düzenlemeler yapılması gerektiğini tavsiye etmektedir.

CPT, mahkemelerin “polis/jandarma gözaltısı süresince hazırlanan tıbbi raporların da ötesine geçerek ilgili herkesten delil toplaması, erken bir zamanda yerinde keşif yapmaya ve/veya uzman tıbbi muayenelere karar vermesi” gerektiğini tavsiye etmiştir.²⁸

- ***Bağımsız tıbbi delillerin kabul edilmemesi ve Adli Tıp Kurumu'nun tekeli***

Gözaltına alınanlar hakkında polis gözaltısında tutuldukları süre boyunca hazırlanan tıbbi raporların çoğunlukla yetersiz oluşuna bakıldığında, uzman kurumlar (TİHV gibi) tarafından hazırlanan raporlar şeklindeki bağımsız tıbbi delillerin mahkemeler tarafından sadece bir kaç vakada kabul edildiğini görmek özellikle kaygı vericidir. Şu anda, Adalet Bakanlığı'na bağlı Adli Tıp Kurumu, raporları Türkiye'deki mahkemeler tarafından istisnasız kabul edilen tek kurumdur. Bazı durumlarda, mahkemeler Adli Tıp Kurumu'nun bağımsız raporları doğrulamasını beklediği için gereksiz ve uzun gecikmeler yaşanmaktadır. BM İşkence Özel Raportörü: “Kamu adli tıp servisi, adli amaçlar için kullanılacak tıbbi deliller konusunda bir tekele sahip olmamalıdır” demektedir.²⁹

1999 yılında Nazime Ceren Salmanoğlu ve Fatma Deniz Polattaş'a işkence yaptıkları iddiasıyla İskenderun Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan dört polis memurunun davası gibi bazı davalar, bağımsız tıbbi raporların kullanımındaki ve Adli Tıp Kurumu'nun yapısındaki problemleri göstermektedir.³⁰

²⁸

Tıbbi raporlar konusunda, CPT, “Böyle bir raporun dayandırıldığı muayenenin tatmin edici koşullarda yapıldığı var sayılsa bile (ki, şu anki durum bundan bir hayli uzaktır), vücudunda fiziksel izler bulunmamasının zorunlu olarak kişiye kötü muamele yapılmadığı anlamına gelmeyeceği, genel kabul görmüş bir adli tıp gerçeğidir. Türkiye'de kullanıldığı bilinen kötü muamele yöntemlerinin çoğu vücutta görülebilir fiziksel izler bırakmamaktadır ya da ustalıkla yapılırsa bırakmayacaktır. Kötü muamele iddialarının doğruluğunun tam bir şekilde değerlendirilmesi için, polis/jandarma gözaltısı süresince hazırlanan tıbbi raporların ötesine geçilmesi, ilgili herkesten delil toplanması, erken bir zamanda yerinde keşif yapmaya ve/veya uzman tıbbi muayenelere karar verilmesi gerekebilir.” [vurgu Uluslararası Af Örgütü'ne aittir.]: bkz. CPT, Eylül 2003 Türkiye ziyareti hakkındaki rapor.

²⁹

İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele ya da Ceza Özel Raportörü'nün Raporu, BM Genel Kurulu, 31 Temmuz 2001, A56/156, p. 12.

³⁰

Bkz. Türkiye: İşkence gören genç kızlar için adalet yerine gelmedi (AI Index: EUR 44/018/2005).

- ***Bağımsız delil toplamanın olmayışı***

Adli delillerin toplanması ve kaydedilmesi işlemi, çoğunlukla ihlali gerçekleştirdiği iddia edilen polis ya da jandarma birimi tarafından gerçekleştirilmektedir. Adli kolluk biriminin oluşturulmasına rağmen, Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü avukatlar bu birimin pratikte etkili bir şekilde işlediğini düşünmediklerini belirtmişlerdir. Polisin soruşturma için çok önemli olan delilleri yok ettiği ya da kaybettiğine dair bir çok vakada ileri sürülen iddialar, ancak olay yeri soruşturmasının derhal, kapsamlı, bağımsız ve tarafsız bir şekilde yapılmasıyla son bulacaktır.

- ***Savcılardan etkisiz ve geç soruşturma***

İnsan hakları ihlali iddialarına karşı açılan soruşturmalar sürekli olarak, soruşturmadan sorumlu savcı tarafından derhal, etkili, bağımsız ve tarafsız bir şekilde yürütülmemektedir ve bu nedenle sorumlular etkili davalar sonucunda adalet önüne çıkarılamamaktadır. Soruşturma aşamasında savcılar, güvenlik güçleri tarafından işlendiği iddia edilen ihlal vakalarında oldukça sık, olay mahallinde soruşturma üzerindeki yetkilerini kullanma konusunda isteksiz veya aciz davranmaktadırlar. Yasaya göre yapmak zorunda olmalarına rağmen, olası işkence ve kötü muamele vakaları hakkında sıklıkla soruşturma başlatmamakta ya da böyle soruşturmalara çok az ilgi göstermektedirler. Bunların gerçekleştirilmemesi, savcılarının takipsizlik kararı vermeleri ile sonuçlanan işkence ve kötü muamele vakalarının daha yüksek oranlara çıkmasına neden olmaktadır. Soruşturmalar, savcının bir karar vermesine kadar aylarca, bazen de yıllarca sürebilmektedir. Mart 2006 sonunda meydana gelen şiddetli olayların sonrasında Diyarbakır'daki savcılarının polis gözaltısında işkence ve kötü muamele yapıldığına dair yüzlerce şikayet almalarının üzerinden bir yıl geçmesine rağmen, herhangi bir kolluk görevlisi hakkında soruşturma açılıp açılmayacağına dair bile henüz bir karar alınamamıştır. Keza, gösteriler sırasında meydana gelen 10 ölüm vakasından (bunların 8'i öldürücü ateş açma sonucu gerçekleşmiştir) her hangi biriyle ilgili güvenlik görevlilerine kovuşturma başlatılıp başlatılmayacağına dair bile tek bir karar alınabilmiş değildir. Bu gecikmenin sadece ağır iş yükünden dolayı ortaya çıktığı söylenemez; benzer gecikmeler bireysel hak ihlalleri vakalarında da görülmektedir.

Bir kovuşturma başladığı zaman, soruşturma da dahil dava öncesi hazırlık aşamaları genel olarak kapsamlı bir şekilde gerçekleştirilmemektedir: savcılar tarafından hazırlanan iddianameler polisle ne kadar yakın bir çalışma ilişkisi içinde olduklarını ve özellikle de terörle mücadele operasyonları ile ilgili olaylarda güvenlik güçleri tarafından anlatılan versiyona itibar etmeye ne kadar hazır olduklarını göstermektedir. Çok az sayıda savcı, birimlerin ve operasyonların başında bulunan kıdemli polis ve jandarma görevlileri hakkında suçlamada bulunmaktadır. Sayısız davada, insan hakları ihlallerinin işlendiğinin iddia edildiği polise ya da askeri bir operasyondan sorumlu kıdemli görevliler açıklama yapılmadan iddianamenin dışında bırakılmaktadır: bu durum Ahmet ve Uğur Kaymaz davasında da yaşanmıştır (bkz. Aşağıda 2. Vaka). Kasım 2005'de meydana gelen Şemdinli bombalaması olayı ile ilgili soruşturma yürüten ve insan hakları ihlallerine karışan emir komuta zincirinin tümünü incelemeye çalıştığı için meslekten men edilen savcı örneğinin savcılar üzerinde, kıdemli personelin ihlaller ile ilgisini araştırma konusunda caydırıcı bir etki yapacağı kuşkusuzdur.³¹

- ***Üst düzey yetkililerin davalar hakkındaki resmi açıklamaları***

³¹ Bkz. Türkiye: İnsan Haklarını İhlal Eden Devlet Görevlileri Cezasız Kalmamalı - Şemdinli Bombalaması Soruşturması ve Davasıyla İlgili Brifing (AI Index: EUR 44/006/2006).

Bazı durumlarda valilik ya da diğer üst düzey yetkililer davalarla ilgili, soruşturmaların sonucunun zaten belli olduğunu ima eden ve güvenlik güçleri mensuplarının suçlarını temize çıkaran nitelikte açıklamalar yapmaktadırlar. Güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen öldürme olayları, daha herhangi bir soruşturma yapılmadan genellikle, silahlı çatışma sırasında meydana gelmiş gibi sunulmaktadır.

- ***Vakalar hakkında kaygılarını dile getiren insan hakları gruplarına karşı yapılan suçlamalar***

Diğer bir eğilim de, olayların ayrıntıları yargı önüne gelmeden önce, kamu yararı ve kamuyu ilgilendiren bir olay olduğu gerekçesiyle kendi araştırmalarını yürüten insan hakları gruplarına, “yargı sürecini etkilemeye çalışmak” suçlamasının getirilmesidir.

- ***Soruşturmaların askıya alınması ile sanık polis ve jandarma görevlilerine gösterilen hoşgörü***

Öldürme ve işkence davalarından yargılanan güvenlik güçleri üyeleri, genellikle dava sonuçlanıncaya kadar görevden uzaklaştırılmamakta, başka şehirlere tayin edilmekte ve terfi dahi alabilmektedirler. Güvenlik güçleri mensuplarının tutuklu olarak yargılanmaları oldukça nadir görülmektedir; bazı durumlarda bu, tanıkların güvenliğine ilişkin sonuçlar doğurabilmektedir.

Mahkemelerde, hakimler davaları görülen kolluk görevlilerine sık sık, başka davalardaki sanıklara göstermedikleri hoşgörüyü göstermektedirler: örneğin hakimler, ifade vermek için duruşmalara gelmeyen güvenlik görevlileri hakkında yasal işlem başlatmamaktadırlar. Böyle bir davranış, belki güvenlik görevlisini ifade vermeye zorlayan bir tutuklama emri çıkarılmasıyla sağlanabilir; fakat mahkeme celplerine sürekli olarak uymamalarına rağmen sanıkların tutuklanmasını sağlayacak bir karar çıkmamaktadır.

- ***Hakimlerin avukatları, mağdurlar ve aileleri ile ilgili yanıtız bırakması***

Uluslararası Af Örgütü, hakimlerin, avukatlar tarafından ilgili taraflar (mağdurlar ya da aileleri) adına sunulan dilekçeleri açıklama yapmaksızın reddetmek suretiyle takdir yetkilerini sık sık keyfi bir şekilde kullandıklarını bildiren raporlardan dolayı kaygı duymaktadır; bu dilekçeler tanıkların (görgü tanıkları ya da emir komuta zincirindeki görevliler) mahkemede ifade vermeye çağırılması ya da olay mahallinde keşif gibi konuları içermektedir. Uluslararası standartlar devletlerin, “mağdurların kişisel çıkarlarının etkilendiği durumlarda, suçlanan kişiye zarar vermeden ve ilgili ulusal adli ceza sistemine uyumlu bir şekilde, davanın uygun aşamalarında görüşlerini ve kaygılarını dile getirebilmesine izin vermesi ve bunu dikkate alması” gerektiğini belirtmektedir.³²

- ***Geciktirilen ve sürüncemede bırakılan yargılamalar***

Türkiye’de yargılamalar, güvenlik güçlerinin ya da kamu görevlilerinin davaları da dahil olmak üzere oldukça yavaş işlemekte ve bu durum adaletin geciktirilmesine neden olmaktadır.

BM İşkence Özel Raportörü 1999’daki Türkiye ziyaretinde, “...savcılar ve yargı işkence ve kötü muamele suçu ile yargılanan kamu görevlilerinin davalarını ve temyiz sürecini hızlandırmalıdır” tavsiyesinde bulunmuştur. 7 Ağustos 2003’de yürürlüğe giren 4963 sayılı yasa (“yedinci uyum paketi” olarak anılan yasa), eski Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu’na, işkence ve kötü muamele iddiaları ile ilgili dava duruşmalarının 30 günden daha

³² BM Suç ve Yetki İstisnaları Mağdurlarına Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Deklarasyonu, BM Genel Kurulu’nun 29 Kasım 1985 tarih ve 40/34 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

fazla ertelenemeyeceği ve adli tatilde de görülmesi gerektiği şartını getiren ek bir madde koymuş olduğu halde, malesef Haziran 2005’de yürürlüğe giren yeni Ceza Muhakemesi Kanunu’nda böyle bir hüküm yer almamıştır. Uluslararası Af Örgütü, Adli Tıp Kurumu’ndan temin edilen sağlık raporları gibi delillerin sağlanması sürecini davaların makul bir zaman içinde yapılması zorunluluğu ile uyumlu bir hale getiren düzenleyici zaman dilimleri konularak ve duruşmaların bir karara varılıncaya kadar devamlı ya da birbirine yakın zamanlarda yapılmasını sağlayan hukuki bir çerçeve oturtularak, davaların hızlandırılması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca, davaların duruşma öncesi hazırlığının daha kapsamlı yapılabilmesini sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi gerekmektedir.

- **İşkence suçunda zamanaşımı hükmü**

İşkence suçunda zamanaşımı hükmü hala yürürlüktedir ve geçmişte sık sık olduğu gibi, hala bazı işkence davalarının zaman sınırını aştığı gerekçesiyle düşürülmesi riski vardır.

6. Güvenlik güçleri mensupları ve kamu görevlilerine işkence, kötü muamele ve öldürme suçlarından dolayı açılan soruşturmalar ve davalar

Vaka 1: 16 yıl geciken adalet: Birtan Altınbaş’ın öldürülmesi

Her gün onun seslerini dinlerdik. Falaka atıyorlar, ayakları şişmesin diye koridorda koşturuyorlardı. Göğsünden çıkan sesler bize kadar ulaşırdı. Bir de iniltileri gelirdi geceleri; dayanılmaz bir acıyla yüklüydü. Ayın 22'sinde Hacettepe'den gözaltına alınan herkesi mahkemeye çıkardılar. Birtan yoktu. Polislere 'nerede?' diye sorduk. 'O da çıkacak' diye savuşturdular bizi. Onu çoktan toprağın altına gömdüklerini nereden bilebilirdik ki?

Ocak 1991’de Birtan Altınbaş ile birlikte gözaltına alınan A.F.Ö³³

23 Mart 2006’da, sekiz buçuk yıl uzunluğundaki bir davadan ve polis gözaltısında ölümünden 16 yıl sonra, Birtan Altınbaş’a işkence yapanların her birine işkence sonucu kastı aşan adam öldürmeden (eski Türk Ceza Kanunu’nun 245 ve 243. maddeleri) dolayı sekiz yıl, 10 ay, 20 gün hapis cezası verilmiştir. Dört polise karşı verilen karar bir nihai karar değildir ve Yargıtay’ın vereceği karar beklenmektedir. Kararın bekleme aşamasında sanıklar serbest kalmış, fakat yurtdışına çıkışları yasaklanmıştır.

Birtan Altınbaş (1967 Tekirdağ, Malkara doğumlu), 9 Ocak 1991’de sol görüşlü öğrencilere karşı yapılan polis operasyonunda gözaltına alındığında Ankara’da bir üniversite öğrencisiydi. Öğrenciler Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi’ne götürüldüler ve sol grupları sorgulamakla görevli baş komiser İbrahim Dedeoğlu’na bağlı çalışan polisler tarafından sorgulamaları yapıldı. Ceza alan dört sanıktan biri olan İbrahim Dedeoğlu, Türkiye’de ağır insan hakları ihlali gerekçesiyle suçlu bulunmuş en kıdemli polis memurlarından biridir ve ceza alması, kıdemli memurların her zaman adaletten

³³

Adnan Keskin ve Ertuğrul Mavioğlu tarafından alıntılanmıştır: “‘Efsane’ dava bitti”, *Radikal* gazetesi, 24 Mart 2006.

kaçamayacaklarının bir ifadesidir. Cezaya çarptırılan diğer sanıklar ise Sadi Çaylı, Hasan Cavit Orhan ve Süleyman Sinkil'dir. Ayrı olarak cezalandırılmış olan beşinci kişi Ahmet Baştan, 2005 yılı Ekim ayında vefat etmiştir.

Ne var ki, Yargıtay'dan gelecek son kararın beklendiği bu önemli aşamaya, adaleti yolundan saptırma ve mahkumiyete engel olma çabaları ile geçen çok uzun bir sürecin sonunda gelinmiştir. Soruşturmanın ve davanın tarihi Türkiye'nin insan hakları sicilini bozan cezasızlığın çok önemli boyutlarını göstermektedir ve Uluslararası Af Örgütü'nün, insan hakları ihlallerinde bulunan devlet görevlilerinin adalet önüne getirilmemesinin kurumsallaşmış bir uygulama olduğu konusundaki düşüncelerini doğrulamaktadır.

İdari gecikmeler

Davanın sanıkları soruşturma ve dava boyunca serbest kalmış ve hiç bir zaman görevlerinden alınmamışlardır. Sanıklardan biri, polis gücünün Özel Harekat Dairesi içinde terfi almış, hiçbirinin kıdemi düşürülmemiş ve sanıklardan biri Milliyetçi Hareket Parti'sinden (MHP) milletvekili adayı olmuştur. Sanıkların duruşması (başta 10 kişi) 1998 yılı gibi geç bir tarihte, Birtan Altınbaş'ın ölümünden yedi yıl sonra başlamıştır. İHD Ankara Şubesi'nin ve Birtan Altınbaş'a yapılan işkenceye doğrudan tanık olan kişilerin çabaları ile Ankara Cumhuriyet Savcısı bir soruşturma başlatmış ve 10 polis memuru hakkında işkence ve "kastı aşan adam öldürme" suçlamasıyla dava açmıştır. Fakat, Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi, 1991 tarihli Terörle Mücadele Yasası'nın 15. maddesinin son paragrafına dayanarak, kovuşturmanın devam edebilmesi için Ankara Valiliği'nden "idari izin" alınması gerektiğini belirtip yetkisizlik kararı vermiştir. Bu hükmün 31 Mart 1992'de Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş olduğu halde, Ankara Valililiği İl İdare Kurulu şaşırtıcı bir şekilde dosyayı altı yıl boyunca bekletmiştir. Altı yıl süren beklemenin ardından Yargıtay, 20 Ekim 1998'de davayı yeniden Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'ne göndermiştir.

Sanıkların duruşmalara katılmamaları

Yeni bir iddianame ile davanın ilk duruşması 26 Kasım 1998'de yapılmıştır. Sanıkların duruşmalara katılmamaları ve süreci yavaşlatmak amacıyla çeşitli taktikler kullanmaları nedeniyle, dava oldukça yavaş ilerlemiştir. Sanıklardan ikisinin bulunamaması ve duruşmalara hiç katılmamaları nedeniyle, mahkeme Temmuz 2001'de davanın gerisine engel olmaması amacıyla dosyaları ayırmaya ve ayrı ayrı ele almaya karar vermiştir. Temmuz duruşmasında mahkeme, sanıkların Birtan Altınbaş'ın ölümüne neden olan yaralanmaların tutuklanmaya direndiği sırada meydana geldiği, dolayısıyla bunlara kendisinin yol açmış olduğu şeklindeki iddialarını reddetmiştir. Bu duruşmada mahkeme, sanıklar İbrahim Dedeoğlu, Sadi Çaylı, Hasan Cavit Orhan ve Süleyman Sinkil'i 4 buçuk yıl hapis cezasına çarptırmıştır. Diğer dört sanık ise beraat etmiştir.

Mahkemenin davanın zamanında ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayamaması

Yargıtay bu kararı usul yönünden bozmuş ve dava, 19 Kasım 2002'de Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yeniden görülmeye başlanmıştır. Artık polislikten emekli olmuş bir başka sanığa gönderilen çağrı davetiyesinin geri dönmesi ve avukatının, müvekkilinin adresini bilmediğini iddia etmesi daha büyük sorunlara neden olmuştur. Birtan Altınbaş'ın ailesini temsil eden avukat 2003'de Uluslararası Af Örgütü'ne, kendisinin nasıl herhangi bir zorluk yaşamadan sanığı bulduğunu anlatmıştır. Sanık, hakkında tutuklama emri çıkartılmasından bir yıl sonra yaşadığı yerdeki yerel bir mahkemeye nihayet ifadesini verirken, adres olarak çağrı davetiyelerinin geri döndüğü aynı adresi vermiştir. Diğer iki sanık da emekli olmuş ve verilen adreste oturmadıkları gerekçesiyle gönderilen çağrı davetiyeleri geri dönmüştür.

Maktul ailesinin avukatları, sanıkların mahkemeye gelmesini sağlayamayan ve yakalayamayan bütün resmi devlet kurumları hakkında defalarca şikayette bulunmaya çalıştıkları halde, bu çabalar yetkilileri, davanın zamanında ve etkili bir şekilde görülmesini sağlamak suretiyle gerekli özeni göstermeye itmek konusunda çok az etkili olabilmiştir. Hatta, mahkeme celplerini görmezden gelen sanıklar sonunda yakalanıp da mahkemeye getirildiklerinde, ifade vermelerinin hemen ardından serbest bırakılmış ve mahkeme celplerine riayet etmeden dolayı herhangi bir disiplin ya da başka bir kovuşturmayaya tabi tutulmamışlardır. Türkiye’de böylesi bir hoşgörünün, adalet sistemine açık bir şekilde karşı gelen ve kamu görevlisi olmayan sanıklara da uygulanacağını tasavvur etmek oldukça zordur.

Bu davanın görülmesine ilişkin basında çıkan haberlerin ışığında İçişleri Bakanlığı, güvenlik güçleri mensuplarının sanık ya da tanık olarak davalara katılımı hakkında yeni bir genelge çıkarmıştır. 12 Şubat 2004’de yayınlanan genelgede: “Mahkemeye çıkarılmaları gerekirken çıkarılmayan emniyet mensupları, Emniyet Teşkilatı’nın üstün hizmet anlayış ve başarısını gölgelemektedir” denilmektedir. Genelgede, hakkında dava açılan memurların gerekirse Emekli Sandığı’nda kayıtlı oldukları adres yoluyla bulunması, verilen tutuklama emriyle ve ister sanık isterse tanık sıfatıyla olsun mahkeme önüne çıkarılması gerektiği üzerinde durulmuştur. 2000 yılında aynı konuyla ilgili üç genelge daha çıkarıldığı da belirtilmiştir.

Faillerin adalet önüne çıkartılmasına yönelik dış baskılar

Önemli bir başka gelişme olarak, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell’ın Şubat 2004’de Dışişleri Bakanı (aynı zamanda İnsan Haklarından Sorulu Devlet Bakanı) Abdullah Gül’e gönderdiği mektupta davanın gidişatını eleştirerek, Birtan Altınbaş’ın ölümünün faillerinin dava zamanlaşımına uğramadan adalet önüne çıkartılması çağrısında bulunmuştur. Bu dış müdahalenin, yargılamayı daha hızlı yürütme hususunda mahkemenin kararlılığını güçlendirmiş olduğu görünmektedir.

Sanıkların yeniden yargılanması, İçişleri Bakanlığı’nın Şubat 2004 Genelgesi’ne rağmen sanıkların mahkemelere gelmemeyi sürdürmesi, davanın uzamasına neden olacak şekilde sanık avukatlarının defalarca istifa etmeleri, yine sanık avukatlarının, müvekkillerinin “hayatlarının tehdit altında olduğu” iddiasıyla dava hakkında yayın yasağı kararı aldirmaya yönelik başarısız çabaları, ve nihayet yeniden görülen davada mahkemenin tarafsızlığını sorgulamak ve hakim heyetini davadan çekilmeye zorlamak gibi taktiklere başvurmaları sonucunda gecikmelerle devam etmiştir. Bildirildiğine göre Emniyet Müdürlüğü, sanıkların arasında en kıdemli görevli olan İbrahim Dedeoğlu için bir koruma sağlamıştır.

Sanıklar cezalandırılmış fakat ikinci yargılamada cezalarda indirim gidilmiştir

26 Mart 2004 tarihinde mahkeme, ilk kararı tekrarlayan ikinci bir karar vermiştir. Dört sanık hakkında verilen cezalar Yargıtay tarafından yeniden bozulurken, diğer dört sanığın beraat kararı ise onaylanmıştır. Yargıtay’ın cezayı bozma ve davanın yeniden görüşülmesini isteme kararının temel noktası, alt mahkemenin, sanıklar arasında “failin kim olduğu belirlenemediği” için, dört sanığın da Türk Ceza Kanunu’nun 463. maddesindeki ceza indiriminden yararlanmasına hükmetmiş olmasıydı. Yargıtay dört sanığın da fail olduğunu, dolayısıyla ceza indiriminden yararlanamayacaklarını belirtmiştir.

Mahkemenin, bulunamadıkları için dosyalarını ayırmış olduğu diğer iki sanığın davası, nihayet yakalanmaları ve 10 Eylül 2004’de aleyhlerinde bir mahkumiyet kararı verilmesiyle sonuçlanmıştır. Aynı mahkeme, sanıklardan birinin beraatine karar vermiş, diğerini de öteki dört sanığa verilen cezanın aynısına mahkum etmiştir. Görüldüğü kadarıyla, sanığın yargılama süresince duruşmalara hiç gelmediğini unutmaya hazır olan mahkeme, bu

sanığın da diğerleri gibi duruşmalardaki iyi halden dolayı (yeni Türk Ceza Kanunu'nun 59. maddesi) ceza indiriminden yararlanmasına karar vermiştir.

Sanıklar üçüncü kararda cezalandırılmıştır

Dört sanığın ikinci kez bozmadan sonra yeniden yargılanmaları 2005 yılının ikinci yarısında başlamıştır. Bu defa sanık Süleyman Sinkil ifadesinde, kendisinin ve başka bir sanığın Birtan Altınbaş'ı sorguladıklarını ve onu ifade vermeye zorlamak için güç kullandıklarını, fakat aralarında en kıdemli olan İbrahim Dedeoğlu dahil diğerlerinin orada bulunmadığını belirtmiştir. Bu durum Birtan Altınbaş'ın ailesinin avukatları tarafından, iki sanığın amirlerini korumak için kullandıkları bir taktik olarak görülmüştür.

Birtan Altınbaş'ın ölümünden yedi yıldan daha fazla bir süre sonra başlayan ve sekiz yıldan fazla süren davanın sonucunda 23 Mart 2006'da mahkeme tarafından en son ceza verilmiştir. İnsan hakları grupları ve avukatlar, sanıkların kasıtsız adam öldürme suçuyla değil, cinayet suçuyla yargılanmaları gerektiğini ve davanın çok uzun sürdüğünü belirtmişlerdir. Birtan Altınbaş'ın ailesinin esas avukatı, dava sürecinden geriye doğru baktığında, davaya dikkat çekme çabalarının sonuç verdiğini söylemektedir:

*“İlk karar çıktığında bir sürü polis [mahkeme girişindeki] kapıya yığılmıştı. Alkışlarla kararı protesto ettiler. Büyük baskı altındaydık. Zamanla artan kamuoyu desteği bu baskıyı azalttı. Powell'in mektubunun ardından dava görünür hale geldi. Kamuoyu desteği olmasa bu dava böyle sonuçlanmazdı. Kamuoyunun ne kadar önemli olduğunu bu dava ortaya koydu”.*³⁴

Cezalara ilişkin bir nokta daha belirtilmelidir. Sanıklar sekiz yıl, 10 ay, 20 gün hapis cezası almış olmalarına rağmen, Yargıtay'ın kararı onaması halinde bundan daha az hapis cezası yatabileceklerdir. Terörle Mücadele Yasası'ndaki, Nisan 1991'den önce işlenmiş suçlarla ilgili bir maddeye göre, sanıklar cezalarının sadece beşte birini -diğer bir ifadeyle yaklaşık 21 ay- çekeceklerdir.

Vaka 2: Kızıltepe Davası: Ahmet Kaymaz ve Uğur Kaymaz'ın Öldürülmesi Olayı

Ahmet Kaymaz ile oğlu Uğur Kaymaz, 21 Kasım 2004 tarihinde Güneydoğu Bölgesi'nde, Mardin Kızıltepe'deki evlerinin önünde vurularak öldürülmüşlerdir. Mardin Valisi Temel Koçaklar olayın ardından hemen yaptığı açıklamada, Uğur Kaymaz henüz 12 yaşında olduğu halde, iki PKK üyesinin güvenlik güçleri ile yaşanan bir çatışmada öldürüldüklerini söylemiştir. Adli tıp raporları, baba ve oğula yakın mesafeden defalarca ateş edildiğini ve Uğur Kaymaz'ın sırtına dokuz, kollarına ve ellerine dört kurşun isabet ettiğini, Ahmet Kaymaz'ın göğsüne ve midesine altı, eline ve bacağına iki kurşun isabet ettiğini belirlemiştir.³⁵ Adli tıp raporlarının, delillerin toplanması ve değerlendirilmesi sürecindeki açık düzensizliklerin ve soruşturmanın diğer yönlerinin verdiği güçlü izlenime göre, bu kişilerin öldürülmesi yaşam hakkı ihlali kapsamına girmektedir.

³⁴

Avukat Oya Aydın, *Bianet* haber sitesinde dava ile ilgili yer alan bir haberden alıntılanmıştır, 26 Mart 2006.

³⁵

Bkz. Adli Tıp Kurumu Başkanlığı İhtisas Kurulu Raporu, İlgili A.T. No: 110-26072005-41017-2099, 3 Ağustos 2005 tarih ve 2014 A ve B sayılı kararlar.

27 Aralık 2004'da, Türkiye ölçülerine göre büyük bir hızla polis Özel Harekat Timi'nin dört mensubuna, meşru müdafaa sınırını aşarak, faili belli olmayacak şekilde ölüme sebebiyet verme suçundan ve iki ayrı öldürme olayı için altı yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açılmıştır.³⁶ Terörle Mücadele Şube Müdürü ve aynı zamanda Mardin Emniyet Müdür Yardımcısı olan operasyondan sorumlu polis amiri ile kimlikleri belirlenemeyen diğer iki güvenlik görevlisine kovuşturma açılmamasına da karar verilmiştir. Savcının sözkonusu polis amirine dava açmama yönündeki kararına yapılan itiraz, bildirildiğine göre Midyat Ağır Ceza Mahkemesi tarafından, söz konusu kişinin “operasyonu yönettiği fakat silah kullanmadığı için doğrudan sorumlu tutulamayacağı” gerekçesiyle reddedilmiştir.³⁷

İçişleri Bakanlığı müfettişlerinin tavsiyesi üzerine dört sanığın, başlangıçta soruşturma kapsamında olan diğer polis görevlileri ve Terörle Mücadele Şube Müdürü ile birlikte hemen görevden alınmış olmaları dikkate değer bir gelişmedir. Daha sonra bu kişiler, İçişleri Bakanlığı müfettişlerinin, sanıklar hakkında yapılacak disiplin işlemlerinin davanın sonuçlanmasını beklemesi gerektiği kararına dayanılarak yeniden görevlerine iade edilmişler ve Türkiye'nin batısında farklı şehirlere atanmışlardır. Davaları boyunca dört sanık aktif olarak mesleklerine devam etmişlerdir.

İddianamedeki sorunlar

Dört sanıkla ilgili iddianamede, polisin “Ahmet ve Uğur Kaymaz ile aniden karşılaştığı... DUR İHTARI'nda buldukları”, Ahmet ve Uğur Kaymaz'ın polise ateş açmaları ile polisin karşılık verdiği ve çatışmanın altı m² lik bir alanda gerçekleştiği iddia edilmiştir. Ahmet ve Uğur Kaymaz'ın ölü bedenlerinin yanında bulunan iki kalaşnikov silahın daha önce PKK'nin bölgedeki güvenlik güçlerine yaptığı bir saldırıda kullanıldığı iddia edilmiştir.³⁸ Olay yerinde bir kısmı baba ve oğulun, kalanın da sanıkların silahlarından ateşlendiği iddia edilen mermilerin yanı sıra, Ahmet Kaymaz'ın üzerinde iki el bombası ve dört şarjör bulunduğu ileri sürülmüştür.

İddianamede daha sonra, polisin aslında, Kaymaz ailesinin evinde saklandığı ileri sürülen bir PKK üyesini (Nusret Bali, kod adı Kabat) yakalamaya çalıştığı ve Ahmet Kaymaz'ın da bu kişiye yardım ettiğinden şüphelenildiği belirtilmiştir. İddianamede devamla, “alınan bilgi ve belgelere göre”, polis memurlarının “Ahmet Kaymaz'ın evinin kolluk güçleri tarafından izlendiğini fark ederek, evde bulunan Kabat kod adlı Nusret Bali'nin evin arka tarafından kaçabilmesi için” oğlu ile dışarı çıktığında, Uğur Kaymaz'ın Ahmet Kaymaz'ın oğlu olduğunu fark etmediklerini ve onun aradıkları PKK üyesi olduğunu düşündükleri belirtilmiştir. İddianame, silahlı çatışma olduğu iddia edilen olayı, Ahmet Kaymaz'ın öncesinde PKK ile bağlantısı olduğuna, olaydan bir gün önce alınan bir ihbar telefonu üzerine Kaymaz'ın evinden bir PKK saldırısının yapılacağı şüphesiyle evin gözetim altına alınması ve arama emri çıkarılması kararına değinerek aktarmıştır. İşlenen suçun baba ve oğulun vücutlarında bulunan kurşun deliklerinin sayısına dayanılarak aşırı güç kullanımı olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte, iddianamede keza polis memurlarının aşırı güç kullanımının, üzerlerine ateş açılmasına karşı hayatlarını korumak amacıyla meydana gelmesi nedeniyle

³⁶ Dört sanığın, yeni Türk Ceza Kanunu'nun 448, 50, 463, 31, 33. maddelerine göre cezalandırılmaları istendi; bkz. Mardin Cumhuriyet Başsavcılığı İddianame, 27 Aralık 2004 tarih ve 2004/ 4054 – 896 sayılı hazırlık ve iddianame.

³⁷ *Radikal* gazetesindeki, “Dönmez için itiraza ret” başlığıyla yapılan haber, 2 Mart 2005. Saygı Öztürk'ün 14 Mayıs 2005 tarihli *Hürriyet* gazetesinde yayınlanan “Kızıltepe olaylarında suçlanan müdüre terfi” benzeri haberlerde belirtildiğine göre, bu kişinin dava süresince görevinde terfi alması dikkate değerdir.

³⁸ Emniyet Genel Müdürlüğü Sözcüsü Ramazan Er 17 Aralık 2004'de, olay yerinde bulunan iki kalaşnikov silahın, PKK'nin 7 Ağustos 2004'te iki komiser ve iki polisin yaralanmasıyla sonuçlanan Yenişehir Polis Karakolu baskınında da kullanıldığının belirlendiğini açıkladı. (18 Aralık 2004, *Radikal*).

meşru olduğu belirtilmiştir. Basında çıkan haberlerin bir kısmı da, iddianamede yer alan öteki ciddi çelişkilere dikkat çekmiştir.³⁹ Öldürme olayına ilişkin yapılan ilk soruşturmada göze çarptığı bildirilen yanlışlıklara işaret etmek önem taşımaktadır.

Delillerdeki açık çelişkiler

Suç mahallinde delil toplanması ve bunun takip eden soruşturma üzerindeki etkileri bağlamında maktul ailesinin avukatlarında bir dizi kaygılar yükselmiştir.⁴⁰ Bu kaygılar dikkate alındığında, hazırlık soruşturması aşamasının yürütülme biçiminin soruşturma sürecini etkilemiş ve polisin olayı ört-bas ettiği kuşkularına katkıda bulunmuş olabileceği açıkça görülmektedir.

Maktul ailesinin avukatları tarafından ifade edilen bu kaygılar arasında şunlar yer almaktaydı: onlarca mermi ateşlenmesine rağmen hiçbir polis görevlisinin yaralanmamış ve Ahmet Kaymaz'ın kamyonunda hiç bir mermi izine rastlanmamış, yakındaki evlerin duvarlarında mermi izleri olduğuna dair hiçbir bilgi bulunmamıştı. Bunlar, olay yerinde silahlı bir çatışmanın yaşanmadığı izlenimi bırakıyordu. İleri sürüldüğüne göre, sanıklardan biri, savcı olay yerine gelmeden önce Ahmet Kaymaz'ın üzerinden dört şarjör ve iki el bombası olan bir palaskayı kaldırmıştı.⁴¹ Bu durum avukatların mantığında, Ahmet Kaymaz'ın üzerinde gerçekte bir palaskanın olup olmadığı ve delillerle oynanıp oynanmadığı sorusunu gündeme getiriyordu. Soruşturma akşamı bütün delillerin toplandığı, bölgenin filme çekildiği ve daha sonra olay yerinin sarı bir şeritle kordon altına alındığı söylendiği halde, olaydan bir gün sonra olay yerinde 11 mermi daha bulunduğu bildirilmişti. Ahmet Kaymaz ve Uğur Kaymaz'ın silah kullandığının kanıtı olduğu iddia edilen el svaplarının konulduğu mektubun mührü ile oynandığı ve Adli Tıp Kurumu tarafından bu şekilde alındığı belirtilmişti. Bunun yanısıra, el svaplarının nasıl elde edildiği ve hangi ellerden alındığına ilişkin herhangi bir bilgi de bulunmamaktaydı. Bu husus, maktullerin her ikisine de bir defada ve yakın mesafeden ateş edildiği için özellikle önem kazanmaktaydı. Sanıkların ifadelerindeki, kaç defa ateş açtıklarına ilişkin verdikleri bilgiler, olay yerinde toplanan gerçek boş mermi sayısı ile ciddi bir şekilde çelişmekteydi.

Avukatlar, eğer Kaymaz ailesinin evi gözetim altında idiyse, 12 yaşındaki Uğur Kaymaz'ın kim olduğu konusunda bir karışıklık yaşanmış olmasının imkansız olacağını da belirtmişlerdir. Avukatlar, bütün ev gözetim altında idiyse, iddia edildiği gibi bir PKK üyesinin nasıl evin arka tarafından kaçmayı başardığını da sorgulamışlardır.

Uluslararası Af Örgütü, bildirildiğine göre sanıkların da görev yaptığı Mardin ve Kızıltepe Emniyet Müdürlükleri'ndeki polislerin delil toplama ve soruşturmada sorumlu olmalarından ve bunun soruşturmanın bağımsızlığını olumsuz etkileyebilmiş olmasından kaygı duymaktadır.

Savcılık soruşturmasındaki hatalar arasında, savcının Emniyet Müdürlüğü tarafından sağlanacak delilleri istemekte önemli ölçüde geç kalmış olması da belirtilmiştir. Örneğin, bildirildiğine göre operasyon boyunca kimin hangi silahları kullandığı ile ilgili bilgi olaydan birkaç gün sonrasına kadar istenmemiştir. Ayrıca olayda kullanılan silahların da olaydan 13

³⁹ Bkz. Gökçer Tahincioğlu, "Savcının tarihi polisle tutmadı", *Milliyet* gazetesi, 31 Aralık 2004, ve İlhan Taşçı "Kızıltepe Çelişkiler Yumağı", *Cumhuriyet* gazetesi, 1 Ocak 2005.

⁴⁰ Maktul ailesinin avukatlarının mahkemeye sunduğu 21 Şubat 2005 tarihli dilekçe.

⁴¹ Palaskanın çıkarıldığı iddiası, olayla ilgili ayrı bir inceleme yapan İHD delegasyonunun görüştüğü savcının ifadesi ile çelişmektedir. Delegasyonun belirttiğine göre, savcı şu ifadede bulunmuştur, "Ben gelene kadar hiç kimse olay yerindeki delillere karışmamıştı. Tüm deliller benim nezaretimde toplanarak olay yeri fotoğraf ve kamera ile tespit edilerek şahıslar otopsi için hastaneye kaldırıldı."

gün sonrasına, yani 3 Aralık'a kadar istenmediği bildirilmiştir. Bunun yanında operasyona katılan kişilerden el svaplarının alınmadığı belirtilmiştir. Maktul ailesinin avukatları, soruşturma dosyasındaki bazı belgelerin delil olarak kullanılmasına da itiraz etmişlerdir. Bunlar arasından en dikkat çekenini, PKK gibi yasadışı silahlı örgütlerin üyelerinin ortalama yaşını gösteren bir belge idi ki, avukatlar bunun, Uğur Kaymaz'ın PKK üyesi olabileceğini göstermek amacıyla dosyaya konulduğu düşünmekteydiler.

Meclis İnsan Hakları Komisyonu'nun ve Türkiye Barolar Birliği'nin görüşleri

Öldürme olayına ilişkin nihai raporları hiç yayınlanmamış olsa da, Meclis İnsan Hakları Komisyonu üyeleri sözkonusu ateş açma olayı üzerine kamuoyuna yaptıkları açıklamada, silahlı bir çatışma yaşandığına dair herhangi bir işaretin bulunmadığı yönündeki görüşlerini belirtmişlerdir. Komisyon üyesi ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) milletvekili Hüseyin Güler, iddianamenin sanki bir "savunma refleksi ile hazırlandığını" ve baba ile oğul Kaymaz'ın sağ da yakalanabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Komisyon üyesi ve AKP milletvekili Nezir Nasıroğlu ise, "Komisyon olarak inceleme sonucunda olay yerinde çatışma olmadığı yönünde tespit yaptık" demiştir.

"4. kaburga ile 8. kaburga arasındaki 10-12 santimlik bölgede, yukarıdan aşağıya doğru ip gibi, dümdüz altı mermi girişi vardı" diyen Komisyon üyesi ve CHP milletvekili Ahmet Ersin, Uğur Kaymaz'ın sırtındaki mermi izlerinin dümdüz sıralanmasını, – herhangi bir silahlı çatışma yaşanmadığının göstergesi olarak yorumlamış ve: "Çatışma halinde iki taraf da hareketli olacağı için, böyle sıralı vaziyette, düzgün, intizamlı bir şekilde altı mermi girişi olmaz" demiştir. Ahmet Ersin, bir PKK üyesinin evin arka tarafından kaçtığı iddiası ile ilgili şüpheleri olduğunu belirterek, "İncelememiz sırasında böyle bir iddia yoktu. Evin her tarafı sarılmış, nasıl kaçacak. Bunlar senaryo" demiştir.⁴²

Türkiye Barolar Birliği'nin raporu, olayla ilgili daha muğlak bir sonuca ulaşmıştır. Basın, raporda Ahmet Kaymaz'ın PKK üyesi olduğu kanısına varıldığının belirtilmesi üzerinde dururken, raporda aynı zamanda ateş açma olayının "yargısız infaz" olup olmadığı konusuna işaret edilerek şöyle denilmiştir: "Çatışma ve operasyonlara giden güvenlik güçlerinin genel olarak uzun namlulu silahlar kullandıkları halde bu olayda 9 mm.lik MP5 ve Uzi marka otomatik tabancalar kullanması bir 'yargısız infaz' için emare olarak değerlendirilebilir. Ancak 9 mm.lik MP5 ve Uzi marka otomatik tabancalar yakın dövüş silahıdır, operasyonun yapılacağı yer mahalle içidir. Burada uzun namlulu silah kullanılması mümkün değildir."⁴³

İnsan hakları savunucularını ve gazetecileri yıldırma çabaları

İnsan Hakları Derneği (İHD) söz konusu olayla ilgili bir araştırma başlatmış ve bulgularını bir rapor halinde yayınlamıştır.⁴⁴ İHD delegeleri olay yerinde inceleme yapmış ve etraftaki duvarlarla Kaymaz'ın kamyonunda kurşun izlerine rastlanmadığını ortaya koymuştur. Raporunda şu sonuca ulaşılmıştır: "Heyetimiz, gerek görgü tanıkları, gerek maktul yakınları

⁴² "Çatışma kuşkulu" başlığıyla haberleştirildi, *Radikal* gazetesi, 30 Aralık 2004. Meclis Komisyonu'nun ulaştığı sonuçların haberi Murat Çelikkan'ın "Kızıltepe raporu", *Radikal* gazetesi, 19 Mart 2005 dahil olmak üzere başka yerlerde de yayınlandı.

⁴³ "Kızıltepe Olayı'nda Baro Raporu: Baba Kaymaz PKK milisi", *Milliyet* gazetesi, 22 Mayıs 2005.

⁴⁴ 23 Kasım 2004 günü yapılan inceleme sonucu, "Mardin İli Kızıltepe İlçesinde Ahmet Kaymaz ve 12 yaşındaki oğul Uğur Kaymaz'ın yaşam hakkının ihlal edildiği iddialarını araştırma-inceleme raporu" başlıklı İHD raporu 25 Kasım 2004 tarihinde yayınlanmıştır.

gerekse de resmi yetkililer ile yaptığı görüşmeler ve olay yerinde yapmış olduğu incelemeler neticesinde; her iki maktulün de biri çocuk olmak üzere sivil insanlar olduğu, bu kişilerin silah kullanmış olabilecekleri ihtimalinin son derece zayıf olduğu, söz konusu olayın bir infaz olabileceği, güvenlik güçlerinin yanılması neticesinde veya kasten bu sivil insanların öldürülmüş olabileceği kanaatine ulaşmıştır.”

Bu raporun bir sonucu olarak, raporu yazan iki kişiye karşı yasal işlem başlatılmıştır. Kızıltepe Cumhuriyet Savcısı'nın bildirildiğine göre İHD delegasyonuna, sivil toplum örgütlerine önem verdiğini ve çabalarını son derece önemli gördüğünü söylemiş olmasına rağmen,⁴⁵ ilk bulguları hakkında hazırladıkları raporun ardından, bu raporu hazırlayan beş kişiden ikisine soruşturma açıldığını görmek şaşırtıcıdır. İHD Yönetim Kurulu üyesi ve güneydoğu bölge temsilcisi Mihdi Perinçek ile İHD Yönetim Kurulu üyesi ve Diyarbakır Şubesi Başkanı Selahattin Demirtaş'a, gazeteci olmamalarına rağmen tuhaf bir şekilde Basın Yasası'nın 19. maddesi uyarınca “yargıyı etkilemeye çalıştıkları” gerekçesiyle dava açılmıştır. İddianamede, İHD raporunun “gizlilik kararı verilmiş bir soruşturma ile ilgili olarak kamuoyunu yanıltıcı ve yargıyı etkileyecek beyanlarda bulunduğu” için yasayı ihlal ettiği iddia edilmektedir. Selahattin Demirtaş, İHD'nin soruşturma dosyalarına erişiminin mahkeme kararı ile kısıtlanmış olması nedeniyle bu iddiayı kuşkuyla karşılamıştır. Kovuşturmalar devam etmektedir.

Aralarında Cumhuriyet gazetesi sahibi İlhan Selçuk, genel yayın yönetmeni İbrahim Yıldız, Mehmet Temoçin Sucu ve muhabir İlhan Taşçı'nın da bulunduğu bazı gazeteciler de, öldürme olayına yol açan olaylar zincirinin iddianamede aktarılan şeklindeki çelişkilere işaret eden bir makale ile bağlantılı olarak aynı yasa maddesinden dolayı suçlanmışlardır.⁴⁶ *Yeni Şafak* gazetesinden gazeteci Fehmi Kuru hakkında da, öldürme olayı üzerine yazdığı bir makaleden dolayı şikayette bulunulmuştur.⁴⁷

Dava süreci

Dört sanığa karşı açılan davanın ilk duruşması 21 Şubat 2005'de Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmeye başlanmıştır. Sanıklar, başka şehirlere atanmış oldukları gerekçesiyle ilk duruşmaya katılmamışlardır. Mardin mahkemesindeki ilk duruşmada alınan karar sonucu dava, güvenlik gerekçesiyle Eskişehir'e nakledilmiştir. Bu uygulama, kamu görevlilerine açılan bu tür davalarda yaygın olarak izlenen, fakat bu ve benzer davalardaki müdahil davacıların avukatları tarafından, yaratacağı pratik engellerden, özellikle de duruşma için başka bir şehre gitmenin getireceği maddi yükten dolayı mağdur ailelerinin ve avukatlarının duruşmalara katılımını engellemek amacı taşıdığı gerekçesiyle genellikle eleştirilen bir uygulamadır.

Maktul ailesinin avukatları mahkemeden defalarca, sanıkların tutuklanmasını ve davanın devamı boyunca tutuklu kalmalarını, keza Kızıltepe Emniyet Müdürlüğü'ndeki polis

⁴⁵ Yukarıda alıntılanan İHD raporunda Kızıltepe Cumhuriyet Savcısı ile yapılan röportaj.

⁴⁶ Bkz. İlhan Taşçı “Kızıltepe Çelişkiler Yumağı”, *Cumhuriyet* gazetesi, 1 Ocak 2005. Bkz. Adnan Keskin'in haberi, “Kızıltepe'de fatura basına”, *Radikal* gazetesi, 13 Temmuz 2005.

⁴⁷ Bkz. Fehmi Kuru, "Kan denizinde boğulmak", 27 Kasım 2004, ve "Suç Duyurusu", 2 Ocak 2005, her iki yazı da *Yeni Şafak* gazetesinde yer almaktadır.

amirlerinin tanık olarak çağrılmasını istemiştir. Özellikle operasyondan sorumlu Terörle Mücadele Şube Müdürü'nün tanık olarak dinlenmesinin önemini vurgulamışlardır. Avukatlar keza, ateş açma olayının gerçekleştiği yerin daha iyi anlaşılabilmesi için mahkemenin olay yerinde keşif yapmasını da istemiştir.⁴⁸ Bu istemlerin tümü mahkeme tarafından sürekli olarak reddedilmiştir.

18 Nisan 2007'de mahkeme bir karara varmış ve dört sanığın bütün suçlardan beraatına karar vermiştir. Maktul ailesinin avukatları kararı temyize götürmüşlerdir ve dava hala temyizde görüşülmeyi beklemektedir.

Karşı-suçlamalar ve soruşturmalar

Savcının iddianameyi hazırlamasının öncesinde Emniyet Genel Müdürlüğü, Ahmet Kaymaz ve oğlu tarafından kullanıldığı iddia edilen silahlar hakkında bir açıklama yapmıştır. Böyle bir açıklama, öldürme olayının hangi koşullarda gerçekleştiğini sorgulamak yerine, söz konusu iki kişinin PKK ile bağlantılı oldukları iddialarına işaret etmek üzere yapılmıştır. Olaydan ziyade Kaymaz ailesinin iddia edilen politik görüşlerine odaklanma eğilimi, ailenin diğer üyelerine karşı da devam etmiştir.

Aralık 2004'de Kızıltepe cumhuriyet savcısı, Ahmet Kaymaz'ın eşi Makbule Kaymaz ve küçük kardeşi Reşat Kaymaz'ın "yasadışı bir örgütün üyesi" (PKK) olduklarını ileri süren bir rapor hazırlamış ve bunların üyelikten yargılanmalarını talep etmiştir. Rapor Diyarbakır Başsavcılığı'na gönderilmiştir. Mart 2005 ortalarında Diyarbakır Başsavcılığı, PKK üyesi olduklarına dair herhangi bir delil bulunmadığından soruşturma ve kovuşturmayla yer olmadığına karar vermiştir.

Uluslararası Af Örgütü bu soruşturmanın Kaymaz ailesi üyelerinin itibarını zedelemeyi amaçlamış ve mahkemeyi etkileme amacı taşımış olabileceğini düşünmektedir.

Uluslararası Af Örgütü maktul ailesinin avukatlarına karşı başka bir cezai soruşturma başlatılmış olmasının da, ailenin hukuki danışmanlarının itibarını zedelemek amacı taşımış olabileceğini düşünmektedir. 19 Aralık 2005'de, duruşmanın tansiyonunun artmasına katkıda bulunduğu iddia edilebilecek aşırı güvenlik önlemlerinin söz konusu olduğu bir günde ve özellikle olaylı geçen bir duruşmanın ardından basına yaptığı yorumlardan dolayı, maktüllerin ailesinin avukatlarından Tahir Elçi hakkında Adalet Bakanlığı müfettişi tarafından soruşturma izni verilmiştir. Tahir Elçi yargı sürecine müdahale niteliğinde ve mahkemenin tarafsızlığını etkileyecek yorumlar yapmakla suçlanmıştır ve 18 Ekim 2006'da Diyarbakır cumhuriyet savcısına ifade vermiştir. Türk Ceza Kanunu'nun 288. maddesi uyarınca yargılanmasına ve Eskişehir mahkemesinde görülecek ilk duruşmasının 14 Haziran 2007'de yapılmasına karar verilmiştir. Sanıkların avukatlarına karşı, duruşmalar sonrasında basına yaptıkları yorumlardan dolayı böylesi soruşturmalar açılmamış olması dikkat çekicidir.

Sonuç

Kaymazların öldürülmesi, Türkiye'de polis gücü içinde bir tartışma konusu olmuş ve hatta bazı çevrelerde öldürme olayının, "gerekli adli sürecin" işletilmesini lüzumlu kılan ve polis operasyonları üzerinde daha etkili denetim gerektiği konusunda ders veren bir "felaket" olduğu kabul edilmiştir:

⁴⁸ Bkz, örneğin, maktul ailesinin avukatları tarafından mahkemeye sunulan 10 Mayıs 2006 tarihli dilekçe.

“Bu olaydan güvenlik birimlerinin gerekli dersleri çıkarıp, iyi niyetli girişimlerin başarıya ulaşması için sistemin aksayan yönlerini tespit ederek benzer türden muhtemel olay ya da olumsuzlukların önüne geçmeye çalışmaları gerekir.

Bu timlerin, EGM bünyesinde bulunmaları nedeniyle İçişleri Bakanlığı'na bağlı olmaları, idari, hukuki ve hatta siyasi denetim ve kontrollerini çağdaş, demokratik sivil gözetim ilkelerine uygun kılmaktadır. Nitekim yukarıda ele aldığımız olayda da gördüğümüz gibi, bir takım hukuk dışı uygulamaların iddia edilmesi halinde gerekli adli ve idari süreç işletilmektedir. Bu konuda kamuoyunun tatmin olması ise, kamuoyunun yeterince bilgilendirilmesine bağlıdır. Bu nedenle, parlamenter demokrasilerde, terörle mücadelede ağırlıklı olarak sivil denetim altında olan güvenlik birimlerinin görevlendirilmesi, demokrasi ve hukuk devleti anlayışına daha uygun olmaktadır.⁴⁹

Vaka 3: İzmir Kırıklar 1 ve 2 No'lu F-Tipi Cezaevi'nde kalanlara işkence iddiaları

2005 ve 2006 yıllarında İzmir Kırıklar 1 ve 2 No'lu F Tipi cezaevlerinde tutuklu ve hükümlülere işkence düzeyine varan disiplin cezaları verildiğine dair iddialar yankı bulmuştur. Bu cezalandırmalar, cezaevlerindeki müvekkillerini ziyaret eden avukatlar tarafından bildirilmiştir ve İzmir Ceza ve Tutukevleri Bağımsız İzleme Grubu tarafından belgelenmiştir.⁵⁰

İzleme Grubu'nun temsilcileri cezaevindeki 10 kişiyle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bunlardan dokuzu adli suçlardan tutuklu ya da hükümlü iken, biri de radikal bir İslami örgüte üye olmak suçlamasından dolayı cezaevinde tutulmaktaydı. Belirtilen 10 vakanın tümü de, mahpusların bir tür disiplin cezası olarak, süngerli oda olarak nitelenen bir hücredeyken “domuz bağı” olarak bilinen bir yöntemle bağlandıkları iddialarına konu olmuştur.⁵¹ Mahpuslar belirtilen odada ayaklarının bağlandığını, her iki elin arkadan bağlandığını, daha sonra el ve ayaklardaki bağı vücudun arkasından bağlanması ile oluşturulan pozisyonda yere yatırılarak uzun süre boyunca bekletildiklerini belirtmişlerdir. Uluslararası Af Örgütü, “domuz bağı” gibi tehlikeli olduğu bilinen kısıtlama cezaları sonucunda Amerika Birleşik Devletleri'nde polis nezaretinde yaşanan birçok ölüm vakası belgelemiştir. Bu tip uygulamalar nefes almayı ciddi bir şekilde zorlaştırmakta ve özellikle bu duruma maruz kalan kişinin telaşlandığı veya çeşitli ilaçların etkisi altında olduğu durumlarda ‘pozisyonel asfeksi’ sonucu ölüme neden olabilmektedir. Uluslararası Af Örgütü bu tür kısıtlama cezalarının yasaklanması için geçmişte kampanyalar yürütmüştür.⁵² UAÖ, bir hapishane hücrelerinde bu

⁴⁹ Bkz., Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi'nde Yardımcı Doçent olan. Dr. Ertan Beşe'nin, “Özel Harekat Daire Başkanlığı”, başlıklı makalesi, Ümit Cizre (ed.), *Almanak Türkiye 2005: Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim* (İstanbul: TESEV yayınları, 2006), sf. 118-127 içinde.

⁵⁰ İzmir Ceza ve Tutukevleri Bağımsız İzleme Grubu halen Çağdaş Hukukçular Derneği İzmir Şubesi, Türkiye İnsan Hakları Vakfı İzmir Temsilciliği, İnsan Hakları Derneği İzmir Şubesi ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği İzmir İl Koordinasyon Kurulu'ndan oluşmaktadır. Grup, cezaevlerine bağımsız izleme amacıyla girmek için defalarca başvurduğu halde, şimdiye kadar girmelerine izin verilmemiş, bu nedenle tutuklu ve hükümlülerin avukatlarının raporlarından ve ailelerinden edindikleri bilgileri bir araya getirmişlerdir. Bu durum aşağıda ayrıntılı olarak tartışılmaktadır.

⁵¹ Grubun Kasım 2005'den Ekim 2006'ya kadarki dönemi kapsayan raporunda belgelenmiştir: “İzmir Ceza ve Tutukevleri Bağımsız İzleme Grubu, Kasım 2005 – Ekim 2006 Raporu”. Bu vakalar aynı zamanda İzmir Çağdaş Hukukçular Derneği'nin *İzmir F Tipi Cezaevlerinde pozisyon işkencesi ve uzun süreli ağırlaştırılmış tecrit uygulaması* başlıklı raporunda da incelenmiştir (tarih yok).

⁵² Bkz., örneğin, *Denmark: Summary of Concerns* (AI Index: 18/01/95) ve *USA: Rights for All* (AI Index: AMR 51/035/98) ile <http://www.rightsforall.amnesty.org/info/report/r03.htm#> web sitesi.

tür kısıtlama yöntemlerinin ceza olarak uygulanmasını işkence ya da diğer zalimane, insanlık dışı ya da onur kırıcı muamele düzeyinde görmektedir. Bildirildiğine göre İzmir'deki vakalarda kelepçe, bez, yatak çarşafı ve koli bandı gibi materyaller bağ için kullanılmış, bazı mahpuslar da, domuz bağıyla bağlıyken gardiyanlar tarafından yemek yedirilmek ve tuvalet ihtiyaçları olduğunda bağların çözülmemesi suretiyle aşağılandıklarını belirtmişlerdir.

Uluslararası Af Örgütü'ne, bu tür ceza yöntemlerinin kullanılması iddialarının İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturulduğu bildirilmiştir. Uluslararası Af Örgütü avukatların, soruşturmayı yürüten savcının aynı zamanda cezaevinin günlük izlemesinden sorumlu olan kişi olması ve bunun da bağımsız ve etkin bir soruşturma önünde bir engel oluşturacağı hususundaki kaygılarına katılmaktadır. Uluslararası Af Örgütü, tutuklu ve hükümlü kişilerin koşullarını izleyen bağımsız bir mekanizmaya duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

İzleme Grubu'na, söz konusu bu uygulamaya maruz kaldıkları bildirilen toplam 31 mahpusun ismi ulaştırılmıştır. Bunlardan sadece 11'inde avukatlarla görüşme sağlanabilmiş ve avukatlar edindikleri bilgileri Gruba aktarmışlardır. Bildirildiğine göre, görüşülen kişilerden biri şikayette bulunmayacağını belirtirken, geriye kalan 10 kişi şikayette bulunmaya hazır olduklarını söylemiş, aynı uygulamaya maruz kaldıkları bildirilen diğer 20 kişiyle ise, başka cezaevlerine nakil, tahliye durumu ve vekalet gibi sorunlar nedeniyle görüşmek mümkün olmamıştır. Avukatlar, gardiyanlardan gelebilecek misillemelerden duyulan çekince nedeniyle Uluslararası Af Örgütü'nden, resmi şikayette bulunan 10 mahpusun isimlerinin savcılık soruşturmasının sonuçları ortaya çıkana kadar saklanmasını istemişlerdir.

10 vakadan üçü aşağıda kısaca özetlenmiştir:⁵³

- İzmir Kırıklar 1 No'lu F-Tipi cezaevinde bulunan mahpus X, Temmuz 2006'da hapisanenin kütüphanesinde bir başka mahpusla kavgaya dönüşen bir tartışma sonucunda, gardiyanlar tarafından ceza olarak 'süngerli oda' olarak nitelendirilen ve hapisanenin B bloğunda olduğunu tarif ettiği 8-10 m² lik bir hücreye kapatıldığından şikayet etmiştir. Burada sözlü olarak tehdit edildiğini ve sadece iç çamaşırları kalacak şekilde soyulduğunu, elleri ve ayakları bağlanarak domuz bağı pozisyonunda tüm gün bekletildiğini bildirmiştir. X, bundan sonra A blokta bulunan bir başka hücreye nakledildiğini ve sonraki iki haftayı burada tecritte geçirdiğini, disiplin cezasının bitmesi gereken bu süre sonunda hücreden çıkarılmaması üzerine, gardiyanların dikkatini çekebilmek için yatağını ateşe verdiğini ileri sürmüştür. Bunun üzerine tekrar B blokta 'süngerli oda'ya götürüldüğünü ve iç çamaşırlarına kadar soyularak domuz bağı pozisyonunda beş gün boyunca bekletildiğini söylemiştir. Bu cezayı organize eden gardiyanlar arasında kendisinin ismiyle tanıdığını söylediği kıdemli cezaevi personeli de bulunmaktadır.
- Aralık 2005 tarihinde benzer cezalandırmalara maruz kaldığını iddia eden mahpuslardan bir tanesi (Mahpus Y), 21 Aralık 2005'te A blokta kendisi ve başka iki mahpusun, kıdemli cezaevi personeli (Mahpus X'in ismini verdiği kıdemli kişinin de içinde bulunduğu) ve gardiyanlar tarafından domuz bağı yöntemiyle bağlanarak bu pozisyonda bekletildiğini belirtmiştir. Y ayrıca, diğer iki kişiden birinin dövüldüğünü ve bu kişiye falaka uygulandığını belirtmiştir. Kendisinin ve diğer iki mahpusun sabah saat 11 civarından ertesi gün sabah saat 8'e kadar bu pozisyonda

⁵³ Bahsi geçen bu vakaların tamamı Çağdaş Hukukçular Derneği İzmir şubesi tarafından hazırlanan ve yukarıda değinilen raporda belgelenmiştir; *İzmir F Tipi Cezaevlerinde pozisyon işkencesi ve uzun süreli ağırlaştırılmış tecrit uygulaması*.

bekletildiklerini, bu süre boyunca gardiyanların periyodik olarak kontrole geldiklerini ve zaman zaman bağ ipini çekerek acıyı artırdıklarını ve sözlü olarak tehdit ve hakaret ettiklerini belirtmiştir. Bir doktor tarafından kendisinin ve beraberindekilerin muayene edildiğini belirten Mahpus Y, doktorun “Hastaneye sevk edelim zaten başımda soruşturmalar var” diyerek gardiyanlara bu üç mahpusun hastaneye sevk edilmelerini tavsiye ettiğini söylediğini belirtmiştir. Belirttiğine göre personelden biri, “Bunları hastaneye gönderirsek başımıza iş olur” anlamında bir cevap verdiğini duymuştur.

- Mahpus Z, ‘süngerli oda’da domuz bağı ile bağlanarak cezalandırılmaya maruz kaldığını ve bu pozisyonda 7 gün bekletildiğini belirtmiştir. Tahminine göre cezalandırma 8 Aralık 2005’de başlamıştır. Bazı gardiyanlar tuvalete gitmesine izin verip bunun için bağlarını çözmüş, ancak bazıları bunu yapmamıştır. Domuz bağı pozisyonunda günde bir kez gardiyanlar tarafından beslenmiştir. Ellerinin bağlandığı ipler ciddi bir şişmeye neden olmuş, doktor tarafından görülmesine izin vermek yerine gardiyanlar bağı biraz gevşetmişlerdir. Süngerli oda diye nitelendirdiği hücreden çıktıktan bir süre sonra kendisine zarar vermesiyle sonuçlanan bir olayın ardından (görüşme sırasında avukatlar sol kolunda 10 santimetrelilik yanıklardan kalma izlerin bulunduğunu gözlemlemişlerdir) tekrar domuz bağı cezalandırmasına maruz kalmıştır. Bu cezalandırmaya direnmesi üzerine dövüldüğünü ve hücrede iken gardiyanların boynuna ip geçirerek nefes almasını engellediklerini, bu şekilde direncinin kırıldığını ifade etmiştir. Bunun üzerine yazılı şikayetlerde bulunduğunu, ancak hiç bir cevap alamadığını, kendisini muayene eden bir doktorun, “burada işkence olmasa ben buraya gelmezdim, (...) sen de karşı çıkmasaydın” dediğini belirtmiştir.

Cezaevi izleme kurullarına rağmen süregelen işkence raporları

Haziran 2001’de 4681 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanunu ile Adalet Bakanlığı’nın buna eşlik eden yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.⁵⁴ Bu yasa ve yönetmelikte, gerekli deneyime sahip bağımsız kişilerden oluşturulacak beş kişilik kurullara mahpuslarla özel olarak etraflı mülakatlar gerçekleştirme ve bulgularını düzenli olarak raporlama da dahil olmak üzere hapisanelerdeki koşulları inceleme görevinin verilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Ancak, hazırlanacak raporlar sadece yerel savcılığa ve Adalet Bakanlığı’na gönderilecek ve bulgular kamuoyuna açıklanmayacaktır. İnsan hakları örgütleri gibi hükümet-dışı kuruluşlar bu kurulların dışında bırakılmışlardır. Bu kurullar Türkiye’deki insan hakları savunucuları ve avukatlar tarafından bir çok kez eleştirilmiştir. Söz konusu eleştiriler arasında, bu kurulların etkili olmadığını sabit olduğu, zira kötü muamele ve keyfi disiplin rejimlerine ilişkin iddia ve şikayetlerin devam ettiği, ve kurulların bağımsız olmadığı, bu görevi üstlenmek için gerekli deneyime sahip sivil toplum örgütü temsilcilerini içermediği gibi eleştiriler bulunmaktadır.

İzmir’deki resmi Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları’nın oluşum ve çalışmalarına eleştiriler yönelterek kurulan ve bünyesinde tümüyle sivil toplum örgütleri, avukatlar ve doktorları barındıran İzmir Ceza ve Tutukevleri Bağımsız İzleme Grubu Ekim 2003’ten beri hapisane izleme işlevini yerine getirmeye çalışmaktadır. Grup, bağımsız izleme faaliyetini gerçekleştirmek amacıyla İzmir bölgesindeki hapisane ve tutukevlerine

⁵⁴ Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanunu (4681, 14/6/2001) ile Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Yönetmeliği (*Resmî Gazete*, 7/8/2001).

erişim izni için defalarca müracaat etmiştir.⁵⁵ Grubun Adalet Bakanlığı'ndan aldığı cevap her defasında olumsuz olmuş ve tüm cevaplarda sürekli olarak, yasalarda bu tür bir isteği karşılamaya olanak veren bir hüküm bulunmadığına işaret edilmiştir.

Uluslararası Af Örgütü, sivil toplum örgütlerine cezaevi ve tutukevlerine erişim hakkının verilmesinin, görevlerini kötüye kullanan ve Türkiye'nin uluslararası insan hakları hukuku karşısındaki sorumluluklarını ihlal eden cezaevi personeli için önemli bir caydırıcı etki yapacağına inanmaktadır.

Sonuç

İzmir Kırıklar 1 ve 2 No'lu F-Tipi cezaevlerinde, Uluslararası Af Örgütü'nün işkence düzeyine ulaştığını düşündüğü, domuz bağı yöntemiyle kısıtlama pratiği ve diğer kötü muamele pratikleri hakkında İzmir Ceza ve Tutukevleri Bağımsız İzleme Grubu tarafından da belgelenen ciddi iddialar etraflıca ve tarafsız bir şekilde soruşturulmalı ve failler adalet önüne çıkarılmalıdır. Uluslararası Af Örgütü keza, Türk Hükümeti'ni bağımsız ulusal kurumların işkenceyi ve diğer kötü muameleleri önlemek amacıyla tutuklama merkezlerini ziyaret etmesinin yasal zeminini sağlayan Birleşmiş Milletler İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşme'nin Seçmeli Protokolü'nü imzalamaya çağırılmaktadır.

Vaka 4: Mart 2006 Diyarbakır olaylarını izleyen işkence iddiaları

24-25 Mart 2006 tarihlerinde, Muş, Bingöl ve Diyarbakır arasındaki Şenyayla bölgesinde bir askeri operasyonda öldürülen 14 Kürdistan İşçi Partisi (PKK) üyesinin dördünün cenazesi, Diyarbakır'da yoğun şiddet olaylarının yaşandığı ve Güneydoğu Bölgesi'ndeki diğer bazı illere de sıçrayan gösterilerin de bağlamını oluşturmuştur.

28 Mart günü yapılan cenaze törenlerinin ardından, göstericiler ve polis arasında çıkan şiddetli çatışmalar hem göstericiler hem de polislerden çok sayıda kişinin yaralanması, ve çevredeki binaların zarar görmesiyle sonuçlanmış, an şiddetli çatışmalar 29 Mart günü tekrar başlamıştır. Üç kişi (biri dokuz yaşında bir çocuk olmak üzere) güvenlik güçleri tarafından açıldığı iddia edilen ateş sonucu öldürülmüştür. Bu kişilerin cenaze töreni başka gösterilerin ve güvenlik güçleri mensupları tarafından yapıldığı iddia edilen, biri altı yaşında olmak üzere iki çocuğun üzerine öldürücü nitelikte ateş açılmasının bağlamını oluşturmuştur. Diyarbakır'daki gösteriler boyunca, göstericiler ve olayları izleyenlerden toplam 10 kişi ölmüş (ölenlerin dördü çocuk yaştadır), otopsi raporlarına göre öldürücü nitelikte ateş açılması, 10 ölüm olayından sekizinde ölüm nedeni olmuştur. Diyarbakır'daki gösterilerin kısmen PKK tarafından organize edildiği ve esnafa işi bırakması ve kepenkleri kapatması talimatı verildiği de iddia edilmiştir.

Ayrıca Kızıltepe'de de göstericilere ateş açılması sonucu iki ölüm olayının yaşandığı ve Batman'da da evinin çatısında oynayan üç yaşında bir çocuğun serseri bir kuruşunun isabet etmesi sonucu öldüğü bildirilmiştir. 2 Nisan'da İstanbul'da da gösteriler yapılmış ve bildirildiğine göre bir grup gösterici tarafından bir halk otobüsü ateşe verilmiştir: yanan otobüsün durağa çarpması sonucu bir kadın yolcu ile durakta bekleyen iki kız kardeş ölmüştür. Gösteriler ile aynı zamanda, 31 Mart'ta Kürdistan Özgürlük Şahinleri (TAK) üyeleri tarafından İstanbul Kocamustafapaşa Mahallesi'nde bir çöp bidonuna yerleştirilen bir bomba patlatılmış, bir sokak satıcısı ölmüş ve üç kişi de ağır yaralanmıştır.

⁵⁵ Bkz, özel olarak, İzleme Grubu'nun Ekim 2003'den Ekim 2004'e kadarki dönemi kapsayan yıllık raporu

Gösteriler boyunca bütün şehirlerde toplu gözaltılar yaşanmıştır. Diyarbakır Barosu'nun bildirdiğine göre, gözaltında bulunan toplam 543 kişi ile (199'u 18 yaşın altında olmak üzere) ilgilenilmesi için Adli Yardım Bürosundaki avukatlar çağırılmıştır. Bunlar arasından 91 çocuk ve 278 yetişkin resmi olarak tutuklanmış ve tutukevine konulmuştur. Keza, yasal olmayan gözaltıların da olduğu bildirilmiştir. Polis gözaltılarında yaygın olarak işkence veya kötü muamele yapıldığı iddia edilmiştir. Bir insan hakları örgütü olan Mazlum-Der, Baro'nun Adli Yardım Bürosu'nun raporlarına dayanarak, gözaltına alınanların yüzde 95'inin yakalama ve gözaltı sırasında kötü muameleye veya işkenceye maruz kaldıklarını bildirmiştir. Uluslararası Af Örgütü, Türk Hükümeti'ne gönderdiği bir mektupta, şiddet olaylarının yaşandığı gösterileri kontrol altına almaya çalışan güvenlik güçleri mensupları tarafından işlenen hak ihlalleri iddiaları ile gözaltına alınan kişiler tarafından yapılan işkence veya kötü muamele iddiaları hakkındaki kaygılarını bildirmiştir.⁵⁶

Yetişkinlere ait cezaevlerinde tutulan çocuklara işkence iddiaları

Olaylardan birkaç gün sonra, Uluslararası Af Örgütü delegasyonu Diyarbakır'da gözaltına alınmış, tutuklanmış ve tutuksuz yargılanmak üzere kefaletle serbest bırakılmış çocukların bazıları ile görüşmüştür. Bu görüşmeler sonucunda delegasyon, Diyarbakır'ın merkezinde bulunan Çarşı Polis Karakolu'nda işkenceye varan kötü muamele iddialarının tutarlı ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşmıştır: şehrin farklı yerlerinde gözaltına alınan ve birbirlerini tanımadıklarını belirten 14 yaşında iki çocuk ayrı ayrı, çıplak bir halde bir süre dar bir yerde bekletildiklerini, daha sonra iç çamaşırlarını giymelerine izin verildiğini anlatmışlardır. Her ikisi de, birbirlerinin üzerine soğuk su dökmeye zorlandıklarını, itiraz ettiklerinde üzerlerine soğuk su döküldüğünü, tecavüz ile tehdit edildiklerini ve bunun dışında sürekli sözlü olarak tehdit edildiklerini, beton zeminde yatırıldıklarını, plastik bant ile ellerinin arkadan sıkıca bağlandığını ve bu şekilde uzun süre diz çöker vaziyette bekletildiklerini, ve her aşamada polis görevlileri tarafından sürekli dövüldüklerini (yumruk, cop ve demir çubuklar ile) ve tekmelendiklerini anlatmışlardır. Avukatlar, çocukların yönetmeliğin gerektirdiği gibi derhal başka bir yerdeki emniyet çocuk şubesine götürülmediklerini, bunun yerine başka bir yere aktarılmadan önce Çarşı Polis Karakolu'nda yaklaşık dokuz saat tutulduklarını ifade etmişlerdir.

Diyarbakır Barosu'ndaki avukatlar, yakalama ve gözaltına alma sürecinin bir çok aşamasında usule ilişkin hataların yaşandığını belirtirken, bizzat savcılarının da polis yakalama kayıtlarının ayrıntılı olmamasından ve belli bir şablona göre ifade edilmesi nedeniyle daha sonraki resmi tutuklama işlemi için bir temel sağlamamasından şikayet ettikleri bildirilmiştir. Belirtildiğine göre, yakalama kayıtları, gözaltına alınıp serbest bırakılan ile gözaltına alınıp tutuklanan kişilerin durumu arasında pek bir fark olmadığını göstermiştir.

Bildirildiğine göre, gözaltına alınan yetişkinler (ve bazı çocuklar) çoğunlukla Diyarbakır Terörle Mücadele Şubesi'ne gönderilmiş ve bir spor salonunda toplu halde tutulmuşlardır. Avukatlar Uluslararası Af Örgütüne, spor salonunda tutulan yetişkinler ve çocukların fiziksel kötü muameleye maruz kaldıkları ve ulusal marşı söylemeye zorlandıkları iddialarını bildirmiştir. Çok sayıda gözaltı yaşandığı için doktorlar doğrudan spor salonuna getirilmiş ve gözaltındaki kişilerin zorunlu tıbbi muayeneleri burada gerçekleştirilmiştir. Avukatlar keza, Baro Adli Yardım Bürosu tarafından tayin edildikleri müvekkilleri ile görüşmeye gittiklerinde sözlü tehditlere maruz kaldıklarını, kendilerine gözdağı verilmeye çalışıldığını ve güvenlik görevlileri tarafından uzun süre bekletildiklerini belirtmişlerdir. Avukatlardan biri, Terörle Mücadele Şubesi'nin girişinde bir polis görevlisi tarafından yumruklandığını bildirmiştir.

⁵⁶ Bkz. Türkiye: Son Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri Derhal Soruşturulmalıdır (AI Index: EUR 44/05/2006)

Savcılar tarafından 34 soruşturma açılmış, ancak geçen bir yılda hiç bir ilerleme sağlanamamıştır

Diyarbakır olaylarının ardından, işkence veya kötü muamele iddialarına ilişkin savcılar tarafından 34 soruşturma başlatıldığı bildirilmiştir. Yetmişiki işkence veya kötü muamele şikayeti İçişleri Bakanlığı müfettişleri tarafından yapılan idari soruşturmanın konusu olmuştur. Bu durum savcıların, gözaltında kötü muameleye maruz kaldıklarını delillerle belgeleyen kişilerle, avukatları eşliğinde görüşmeler yapılmasını gerektirmiştir. Görüşmelerin Valilikte yapıldığı bildirilmiş ve Uluslararası Af Örgütü, avukatların görüşmelerin etkili bir şekilde yürütülmesinden ve güvenlik güçleri mensuplarının mevcut olmadığı bir ortamda yapılmasından memnun oldukları hususunda bilgilendirilmiştir.

Bir yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen, güvenlik güçleri mensuplarının hiçbiri hakkında ne işkence iddialarıyla veya gösteriler boyunca öldürücü nitelikte ateş açılmasıyla ilgili tek bir dava açılmış, ne de açılan idari soruşturmalardan bir sonuç alınmıştır.

Derhal bir savunma vekili ile görüşme hakkı ve bu hakkın ihlali

Her hangi bir polis gücüne zorluklar yaşatabilecek toplu gözaltılar bağlamında, Diyarbakır'da usulüne uygun gözaltı prosedürünün açıkça ihlal edilmesi ile kolluk kuvvetlerinin yaygın bir şekilde görevlerini kötüye kullanmaları ve ihlallere yol açmalarına ilişkin deliller ışığında Uluslararası Af Örgütü özellikle, Terörle Mücadele Yasası'na 29 Haziran 2006'da yürürlüğe giren değişiklikle eklenen yeni düzenlemeden kaygı duymuştur. Değişik yasanın 10. maddesinin b fıkrasına göre, terör suçu işlediği iddiası ile gözaltına alınan bir kişinin derhal savunma vekili ile görüşme hakkı, savcının talebi ve hakimin kararı ile 24 saate kadar ertelenebilmektedir. Terör suçu işledikleri şüphesi ile gözaltına alınan kişiler ile ilgili olarak bu 24 saat ertelenmenin standart uygulama haline gelebileceği konusunda kaygılar bulunmaktadır. Diyarbakır olayı bir kez daha kesin bir şekilde göstermiştir ki, işkence veya diğer kötü muamele iddialarının çoğu gözaltı sürecinin ilk saatlerinde gerçekleşmektedir. Yakın tarihi yaygın ve sistematik işkence olayları ile dolu olan bir ülkede, gözaltına alınan kişilere derhal bir savunma vekili ile görüşme hakkı verilmesini sağlayan yasa değişiklikleri büyük bir ilerlemeydi ve işkence iddialarının azalmasına katkıda bulunmuştur. Bu bakımdan Uluslararası Af Örgütü, savunma vekili ile görüşme hakkının ertelenmesine olanak veren yasa hükmünün kaldırılması için baskı yapmaya devam edecektir.⁵⁷

Vaka 5: Aralık 2006, Ankara'da Gözaltında Dayak: Özgür Karakaya, Nadir Çınar, İlker Şahin ve Cenan Altunç Davası

Avukatları, 21 Kasım 2006⁵⁸ tarihinden beri Sincan Çocuk ve Gençlik Kapalı Cezaevi'nde tutuklu bulunan Özgür Karakaya, Nadir Çınar, ve İlker Şahin'i 22 Aralık 2006'de ziyaret ettiğinde, yüzlerinde ve ellerinde çürükler olduğunu fark etmişlerdir. Gençler, bu görüşmede ayrıca sırtlarındaki, ayak tabanlarındaki ve makatlarındaki morlukları da göstermişlerdir. Üç genç, 20 Aralık 2006 günü, gözaltında bulunan diğer kişi, Cenan Altunç ile birlikte 19 Aralık 2000 tarihinde yapılan cezaevi operasyonu sırasında hayatını kaybeden tutukluları anmak amacıyla slogan attıkları için, ceza olarak bir grup gardiyan tarafından sopalar ve borularla ağır bir şekilde dövüldüklerini, daha sonra ayrı ayrı soğuk hücrelere konulduklarını, kötü muamelenin diğer gün de devam ettiğini ve yaklaşık 24 saat boyunca kendilerine yemek ve su verilmediğini belirtmişlerdir. Gençlerden biri tedavi için Adli Tıp Kurumu'na gönderilmeyi

⁵⁷ Türkiye: Terörle Mücadele Yasası'na İlişkin Geniş Kapsamlı, Keyfi ve Kısıtlayıcı Değişiklik Tasarısı Konusunda Briefing'de ana hatlarıyla anlatıldığı gibi (AI Index: EUR 44/09/2006).

⁵⁸ Söz konusu üç genç Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlaşma Demeği (TAYAD) üyeleri tarafından Associated Press haber ajansının Ankara ofisinin işgal edilmesi ile ilgili olarak gözaltına alınmış ve cezaevine konulmuşlardır. Bkz. "TAYAD'lılar Ankara'daki Associated Press bürosunu bastı" haberi, *Sabah* gazetesi, 20 Kasım 2006.

talep ettiklerini, ancak dikkate alınmadığını ve kendilerini tedavi eden cezaevi doktorunun, vücutlarındaki morlukların görülebilir olmasına rağmen dayak belirtisine rastlamadığı, her şeyin normal olduğu ve açlık grevinde olmaları nedeniyle baş ağrısı yaşadıkları şeklinde bir rapor hazırladığını bildirmiştir. Belirtildiğine göre dört genç, kendilerine yapılan uygulamayı protesto ederek açlık grevi başlatmışlardır. Avukatların, falaka da dahil uygulanan dayak iddialarını iletmek için cezaevi müdürü ya da yetkili başka biri ile görüşme istemi, bildirildiğine göre o sırada görüşecek kimse olmadığı söylenerek reddedilmiştir.

Cezaevinden ayrıldıktan sonra doğrudan cezaevleri ile ilgili konulardan sorumlu cumhuriyet savcısına başvuran avukatlar, müvekkillerinin tıbbi muayene için derhal Adli Tıp Kurumu'na sevk edilmelerini ve güvenlikleri için gerekli önlemlerin alınmasını istemişlerdir. Sincan savcısı üç gençle aynı akşam saat yaklaşık 7 civarında görüşmüş⁵⁹ ve o gece Keçiören'deki Adli Tıp Kurumu'na sevk etmiştir. Kurum, gençleri saat 12:40'ta muayene ederek vücutlarındaki yaralanma izlerini belgeleyen bir rapor hazırlamıştır.⁶⁰

Avukatları, olayı ayrıntılarıyla Ankara Baro Başkanı'na aktardıktan sonra, 25 Aralık'ta Baro Yönetim Kurulu'nun bir üyesi ve başka iki avukat ile birlikte müvekkillerini yeniden ziyarete gitmişlerdir. Aynı gün, Sincan Cumhuriyet Savcısı'na resmi şikayette bulunarak, müvekkillerinin ve Cenani Altunç'un tekrar Adli Tıp Kurumu'na sevk edilmelerini, Kurum tarafından vücutlarındaki izlerin ve yaraların video film ve fotoğraflarının çekilmesini, konuldukları hücrelerin filmlerinin ve fotoğraflarının da bir savcının huzurunda çekilmesini, işkence yaptıkları iddia edilen gardiyanların kimliklerinin derhal resmi olarak tespit edilmesini, o saatlerde cezaevinde bulunan şüpheli kişilerin belirlenebilmeleri için cezaevindeki kapalı devre televizyon kameralarının çektiği filmlerin incelenmesini, bu kişilerin ifadelerinin alınmasını ve işkenceyi yapanlar, yapılması talimatını verenler, görmezlikten gelenler ve olayın açığa çıkmasını engellemeye çalışanlar hakkında soruşturma başlatılıp adalet önüne çıkarılmalarını istemişlerdir.

25 Aralık'taki ziyaretin ardından dört avukatın cezaevinden ayrılmaları sırasında bir münakaşa yaşandığı iddia edilmiş ve 26 Aralık'ta cezaevi müdürü, avukatlardan ikisinin cezaevi personelini tehdit ettikleri ve hakarete buldukları gerekçesiyle Sincan Cumhuriyet Savcısı'na resmi şikayette bulunmuştur.

Bildirildiğine göre, ağır bir şekilde dayığa maruz kalan dört gençten sadece biri, Özgür Karakaya, olayın faillerini teşhis etmesi için 45 cezaevi gardiyanının önüne çıkartılmıştır. Özgür Karakaya'nın altı gardiyanı teşhis ettiği fakat isimlerinin kendisine söylenmediği belirtilmiştir. Uluslararası Af Örgütü, esaslı bir soruşturma işleminin, işkence veya kötü muameleye maruz kaldıklarını iddia eden diğer üç kişinin de, olayın faili olduğunu düşündükleri gardiyanları teşhis etmeye çağrılmalarını gerektirdiğini düşünmektedir. İleri sürüldüğüne göre bu gerçekleşmemiştir. Savcının bir kaç gardiyan hakkında kovuşturma başlatması beklenmektedir.

Uluslararası Af Örgütü, ağır bir şekilde dövülmelerinden sonra gençleri muayene eden ve "rutin kontroller yapıldı, her şey normal; açlık grevinde oldukları için ilaç kullanmalılar" şeklinde bir rapor hazırlayan cezaevi doktoru hakkında şikayette bulunulduğu konusunda bilgilendirilmiştir. Uluslararası Af Örgütü, Adalet Bakanlığı tarafından da cezaevi gardiyanları hakkında idari bir soruşturmanın başlatıldığını öğrenmiştir, ne var ki, soruşturmanın hangi kapsamda yürütüldüğü belli değildir.

⁵⁹ T.C. Sincan Cumhuriyet Başsavcılığı, soruşturma no. 2006/23299.

⁶⁰ Ankara Adli Tıp Şube Müdürlüğü, rapor no. 45135-7, 23/12/2006.

7. Tavsiyeler

Uluslararası Af Örgütü, Türk hükümetini, ağır insan hakları ihlallerinden sorumlu kamu görevlilerinin cezasızlığıyla aktif bir şekilde mücadele edebilmek için aşağıdaki önlemleri almaya çağırır:

1) Merkezileştirilmiş veri toplanması

- Kanunun etkili bir şekilde uygulanması için, kolluk kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen kötü muamele uygulamaları hakkında merkezileştirilmiş, etkili, güncel ve kişi bazında bilgi toplayınız.

2) Kolluk kuvvetlerinin gerçekleştirebileceği insan hakları ihlallerine karşı önleyici mücadele mekanizmaları

- Şüphelilerin polis ve jandarma gözaltısındaki tüm sorgulamalarının sesli ve görüntülü kayıtlarını çıkarınız;
- BM İşkenceye Karşı Sözleşme Seçmeli Protokolünü onaylayınız ve tüm ceza ve tutukevlerine düzenli ve habersiz ziyaretler gerçekleştirecek bağımsız bir ulusal organın kurulması suretiyle protokolü uygulamaya geçiriniz;
- İnsan hakları ihlallerini izleyen insan hakları savunucuları, avukatlar ve gazetecilere yönelik baskı ve tacizlere son veriniz.

3) İnsan hakları ihlallerine yönelik iddiaların ivedilikle, bağımsız, tarafsız ve etraflıca soruşturulması

- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarıyla da uyumlu bir şekilde, güvenlik güçleri mensupları tarafından işlendiği iddia edilen ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. (yaşama hakkı), 3. (işkence ve diğer kötü muamele yasağı) ve 13. (etkili başvuru hakkı) maddelerinin ihlali ile ilgili olan insan hakları ihlalleri vakaları hakkında derhal, bağımsız, tarafsız ve kapsamlı soruşturmalar yapılmasını sağlayınız;
- Kolluk kuvvetleri tarafından işlendiği iddia edilen insan hakları ihlallerine karşı derhal, bağımsız, tarafsız ve kapsamlı soruşturmalar yapılabilmesi için etkili şikayet mekanizmaları geliştiriniz;
- Kolluk kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen öldürme olaylarında, olay yerinde derhal ve bağımsız bir şekilde delil toplanmasını ve savcının derhal çağrılarak olay yeri incelemesini denetlemesini sağlayınız;
- İşkence veya diğer kötü muamele iddialarının söz konusu olduğu vakalarda, savcıların uzman tıbbi ve adli tıp muayenesi istemesini, olay yerinde keşif yapmasını ve ilgili bütün kişilerden hemen delil toplamasını sağlayınız;
- Kolluk kuvvetlerinin ciddi insan hakları ihlalleri işlediğinin iddia edildiği durumlarda, savcının amirlerin sorumluluğunu da araştırmasını sağlayınız;
- Bu tür ihlallerden sorumlu olduğu iddia edilen herkese karşı, gerekli yaptırımlar da uygulanmak suretiyle cezai ve disiplin kovuşturması başlatınız;

- İşkence ve diğer kötü muameleden dolayı hakkında soruşturma açılan görevlilere işten el çektiniz ve cezalandırılmaları durumunda işten çıkarılmalarını sağlayınız;
- Mağdurların tazminat ve rehabilitasyon hakkını güvence altına alınız.

4) Kusurlu dava duruşması işlemlerine dair:

- Delillerin sunulması sürecine dair düzenleyici zaman dilimleri belirlemek; dava duruşmaları için daha gelişkin ve sürdürülebilir düzenleyici çerçeveler sağlamak; ve dava öncesi hazırlığın etraflı bir biçimde yapılabilmesine yönelik mekanizmalar geliştirmek suretiyle, duruşmaların gereksiz gecikmeler yaşanmadan yapılabilmesini sağlayınız;
- Sanık ya da tanık olarak ifade vermesi için çıkartılan mahkeme celplerine riayet etmeyen kolluk kuvveti mensuplarına yaptırımlar uygulanmasını sağlayınız;
- Etkili bir tanık koruma sisteminin kurulması için adımlar atınız;
- Güvenlik güçleri mensupları hakkında açılan davaların “güvenlik gerekçesiyle” uzak bir yere alındığı durumlarda, ilgili tarafların ve avukatlarının duruşmalara katılım masraflarının (ulaşım ve kalacak yer masrafları dahil olmak üzere) devlet tarafından karşılanmasını sağlayınız.

5) Yasal reformlar

- Terör suçu işlediği gerekçesiyle gözaltına alınan bir kişinin gözaltına alındığı ilk andan itibaren var olan, bir savunma vekili ile görüşme hakkının savcının isteği ve hakim kararına ile 24 saate kadar ertelenmesine izin veren Terörle Mücadele Yasası'nın 10. maddesinin b fıkrasını kaldırarak, yeniden tecrit gözaltı uygulamasına dönülmesini önleyiniz;
- Kolluk kuvvetleri tarafından öldürücü nitelikte güç kullanımının, öldürücü güç kullanımına sadece hayat kurtarmak için kaçınılmaz olduğu durumlarda başvurulması gerektiğini belirten uluslararası ilkeler ile uyumluluğunu sağlamak amacıyla, Haziran 2006'da değiştirilen Terörle Mücadele Yasası'nın Ek 2. maddesini değiştiriniz;
- İşkence suçu için zamanaşımı uygulamasını kaldırınız.

6) İşkence ve kötü muamelenin tıbbi olarak belgelenmesinin ve adli tıp hizmetlerinin geliştirilmesinin sağlanmasına yönelik tedbirler

- Adli Tıp Kurumu'nu işlevsel ve resmi olarak Adalet Bakanlığı'ndan bağımsızlaştırınız;
- Mahkemelerin, üniversitelerin eğitim ve araştırma hastaneleri ile diğer uzman kurumlar tarafından verilen tıbbi ve psikiyatrik raporları delil olarak kabul etmesini sağlamak için ivedi adımlar atınız;
- Gözaltına alınan kişilerin tıbbi muayenelerinin tam, bağımsız ve tarafsız bir şekilde yapılmasını sağlamaya dönük ivedi adımlar atınız;

7) Ek eğitimler

- **Polis ve jandarma görevlilerine, yasal değişikliklerin ve uluslararası ilkelerin uygulanması hakkında ek eğitimler veriniz, genelge ve yönerge hükümlerinin uygulanmasını sağlayınız ve aksi halde sözkonusu olacak yaptırımları ekleyiniz;**
- **Hakim ve savcılara, yasal değişikliklerin ve uluslararası ilkelerin uygulanması hakkında ek eğitimler veriniz ve çıkartılan genelge ve yönergelerin uygulanmasını sağlayınız.**